

Fragmenta in sancti Pauli epistulam i ad Corinthios
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Α.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ Α.

Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ἌΠΕΣΤΑΛΘΑΙ φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος παρὰ Χριστοῦ, εὐδοκία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· τοῦτο γὰρ οἶμαί ἐστι τό Διὰ θελήματος Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ δι' Υἱοῦ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐστι τοῦ Πατρὸς, δι' αὐτοῦ πάλιν τοὺς ἀγίους εἰς ἀποστολὴν προκεχειρήσθαι φαμεν. Καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφὸς κ.τ.λ. Ὅτι ὀνήσει τῶν κηρυγμάτων ἡ δύναμις οὐ μόνον Κορινθίους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ κεκλημένους εἰς τὸν διὰ πίστεως ἀγιασμόν, διατρανοῖ λέγων Ἁγιασμένοι ἐν Χριστῷ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν· ὁ μὲν γὰρ νόμος οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ κεκέλευκε τοῦτο δρᾶν, ἀλλ' εἰς τὸν θεῖον 250 αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶν ἀφικέσθαι· ἐδεδίει γὰρ τῆς παρ' αὐτοῖς διανοίας ὡς εἰκὸς τὸ εὐμετακόμιστον, μὴ ἄρα πως προσκυνεῖν ἢ θύειν ἐν παντὶ τόπῳ κεκελευσμένοι, πρόφασιν τῆς εἰς τὰ αἰσχίω μεταβολῆς [ἔχιοιεν] τὸν νόμον, καὶ προσκυνήσειαν τοῖς γλυπτοῖς, ναοὺς ἑαυτοῖς ἰστώντες καὶ βωμούς· ἐπειδὴ δὲ κεκλήμεθα λοιπὸν οἱ ἐξ ἐθνῶν διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀσφάλειαν πεπλουτήκαμεν, προσκυνεῖν τετάγμεθα οὐκ ἔν γε τοῖς Ἱεροσολύμοις ἅπαντες, ἀλλ' ἐν παντὶ τόπῳ· καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ τῶν προφητῶν λεγόμενον "Καὶ προσκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ ἕκαστος ἐκ τοῦ" τόπου αὐτοῦ." Ἐπιστέλλει δὴ οὖν ἅμα Σωσθένει τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἣν αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστησεν ὁ Χριστός· καὶ τίς αὐτὴν ὤπτο; πάντες οἱ ἡγιασμένοι καὶ κεκλημένοι διὰ Χριστοῦ πρὸς δικαίωσιν, ἐπικαλούμενοί τε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν, τουτέστιν εἴτε ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων γῆ, εἴτ' οὖν ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν πόλεσιν τε καὶ χώραις. Θεὸν δὲ κατὰ φύσιν διακηρύττει Χριστὸν, καὶ σὺν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν δόξαν πραγματεύεται· Θεοῦ μὲν γὰρ ἐκκλησίαν ὀνομάζει τοὺς ἡγιασμένους, Χριστῷ δὲ πάλιν αὐτοὺς προσνέμει λέγων "Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ" οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ." Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χάριτι στεφανοῖ τοὺς πεπιστευκότας τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, συνδοτὴρ τε ἐστὶ καὶ συνχορηγὸς τῷ γεγεννηκότι τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν, καὶ διανομὸς τῶν ἐξ οὐρανοῦ χαρισμάτων, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ πάντων εἰρήνη, τῇ παρ' ἑαυτοῦ χάριτι καταλαμπρύνων 251 ἀρχὰς, θρόνους τε καὶ ἐξουσίας καὶ ἀπαξαπλῶς εἰπεῖν πᾶσαν κτίσιν λογικὴν. Ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. Ὅτι ὀνόματι τῷ δεσποτικῷ κατασεμνύνεσθαι δεῖν, ἀναγκαῖον ἦν ἅμα καὶ σοφὸν ἀναπειῖσαι, λέγων αὐτὸς δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν "Τοῖς δὲ δουλεύουσίν μοι κληθήσεται ὄνομα καινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς·" χριστιανοὶ γὰρ ὠνομάσαμεθα, καὶ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν πεπλουτήκαμεν, οὗ δικαίως ἐστέρηνται τινες τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀποφοιτῶντες· καὶ προσκείμενοι πνεύμασι πλάνοις καὶ ἀνοσίων τινῶν ψευδοδιδασκάλων τερατισμοῖς, τὸ αὐτῶν ἐσχήκασιν ὄνομα, καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ εἰσὶ τοῦ Χριστοῦ, τὴν κατ' αὐτοῦ δυσφημίαν μερισάμενοι, καὶ εἰς διαφόρους δόξας τε καὶ γνώμας κατεσχισμένοι, καίτοι

Χριστοῦ τοὺς ἰδίους κεκληκότος ἐν εἰρήνῃ. καὶ ὅτι εἷς ἔστιν αὐτός, καὶ οὐ μεμέρισται· ἐν οὖν οἱ πάντες ἐσμέν ἐν Χριστῷ, κατηρτίσμεθά τε πρὸς τοῦτο ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ, συνδέντος ἡμᾶς εἰς ὁμοψυχίαν καθ' ἕνωσιν τὴν πνευματικὴν τοῦ περὶ ἡμῶν λέγοντος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ Θέλω ὡσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμεν, οὕτως "καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν." Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; Εἰ ἕτερος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέτλη σταυρὸν, αὐτοῦ καὶ λεγόμεθα· καὶ εἰ βεβαπτίσμεθα τυχὸν εἰς τὴν ἑτέρου κλῆσιν, ἐκεῖνος ἡμᾶς ἐχέτω, καὶ αὐτὸν ἐπιγραψόμεθα σωτήρα καὶ λυτρωτὴν· εἰ δὲ "Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν," καὶ αὐτῷ καὶ μόνῳ συντεθάμμεθα "διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον," πλουτεῖτω, φησὶ, τοὺς ἡγορασμένους αὐτός· σεσῶσμεθα γὰρ δι' αὐτοῦ τε καὶ παρ' αὐτοῦ τεθεικότος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἰδίαν ψυχὴν.

252 Οὐ γὰρ ἀπέστειλέν με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι. Ἀπέσταλται μὲν ὁμολογουμένως διακηρύξων τοῖς ἔθνεσι τὸν Ἰησοῦν· ἀλλ' ἔργον εἶναι φαμεν τῆς ἀποστολῆς τὸ ὡς ἐν καιρῷ τε καὶ χρείαις πληροῦν, εἴτ' οὖν ἔλοιτο, καὶ τὸ βαπτίσει τινάς. ἵνα δὲ μὴ τὸν τοῦ χρῆναι κηρύττειν καιρὸν ἑτέροις φαίνοιτο δαπανῶν σπουδάσμασι, παρὶς εὖ μάλα τοῖς κατὰ χώρας καὶ πᾶσι τεταγμένοις εἰς ἐπισκοπὴν τὸ ὡς ἐν σχολῇ τοῦτο δρᾶν, εὐηγγελίζετο μᾶλλον αὐτός, ἅτε δὴ καὶ λόγου χρεῖαν πεπιστευμένος καὶ πολὺ λίαν ἠκριβωκῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον· ἀλλ' ὡσπερ ὁ θεσπέσιος Στέφανος, καίτοι τραπεζῶν διάκονον προχειρισάμενος, οὐκ ἀπόπεμπτον ἐποιεῖτο τὸ χρῆναι μυσταγωγεῖν, οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος καίτοι τεθειμένος εἰς τὸ δεῖν εὐαγγελίζεσθαι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ἐπλήρου κατὰ καιρὸν καὶ τὴν τοῦ βαπτίσματος χρεῖαν, προκειμένης ἐπ' ἄμφω τῆς ἐξουσίας αὐτῷ, καὶ ἐξείργοντος οὐδενὸς εἴπερ ἔλοιτο τοῦτο δρᾶν. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; Τοῖς μὲν μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ σοφία κοσμικῇ καὶ τὴν πίστιν οὐ προσιεμένοις, δῆλον δὲ ὅτι τὴν εἰς Χριστὸν, μωρία τὸ εὐαγγέλιον· ἡμῖν δὲ οὐχ οὕτως, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· διατεθείμεθα γὰρ ὅτι δύναμις Θεοῦ ἐστὶ, καὶ σωτηρίας ὁδὸς ἀποφέρουσα πρὸς ἁγιασμόν, καὶ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν παιδαγωγοῦσα σοφῶς δαψιλῶν κηρυγμάτων. οἶμαι δὲ ἔγωγε σοφοὺς νῦν αὐτὸν ἀποκαλεῖν τοὺς ῥήτορας, οἱ τῇ τῶν λόγων δεινότητι τὸ πιθανὸν ἀεὶ τῷ ψεύδει συμπλέκοντες, τῆς ἀληθείας αὐτῷ τὴν δόκησιν περιποιεῖν ἐσπούδαζον· γραμματέας δὲ οἶμαι τοὺς γραμματιστάς ἢ τοὺς γραμματικούς, οἷς ἦν ἔθος τὰς τῶν ποιητῶν περιεργάζεσθαι συγγραφὰς καὶ διερμηνεύειν τοῖς νέοις· συζητητὰς δὲ φησὶ τοὺς λογομαχεῖν εἰωθότας καὶ ἀκριβεῖα δῆθεν τῶν πραγμάτων 253 τῶν βασανιστάς, οἱ ταῖς τῶν ἐννοιῶν εὐρέσεις, ὡς ἐνὶ τῷ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προκειμένων ἀδιαβλήτως ἔχειν δοκοῦν, ζητεῖν ὑποκρίνοντα τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὔτι πω ὀρθῶς, μᾶλλον δὲ εἰς ἅπαν ἡμελημένως· ἠγνοήκασιν γὰρ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ὃς τόδε τὸ σύμπαν ἀπορρήτοις ἐνεργείαις ἀπονητὶ διεπήξατο, καὶ παρήνεγκεν εἰς τὸ εἶναι τὰ οὐκ ὄντα πάντα, κατανεύσας μόνον· μεμώραται τοίνυν ἀληθῶς ἢ τοῦ κόσμου σοφία. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεὸν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.

Σοφίαν Θεοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὀνομάζει σύνεσιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν, ἥτοι αὐτὸ τὸ τῆς λέξεως ἀνθηρόν· ἵνα διδάξῃ ὅτι νοῦ ποιητῆς ὁ Θεὸς καὶ φρονήσεως χορηγὸς καὶ εὐγλωττίας, καὶ εἴ τινες αὐτοῖς ἐχρήσαντο ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν· μωρίαν δὲ τοῦ κηρύγματος, τῶν λέξεων τὴν ἀπλότητα λέγει· ἰδιῶται μὲν γὰρ τῷ λόγῳ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, πλούσιοι δὲ τῇ γνώσει. Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσι. Κατ' ἄμφω ἀληθῆς ὁ τοῦ Παύλου λόγος· ἐξελαύνοντος γὰρ ποτε τοῦ Χριστοῦ τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς πωλοῦντας τὰ πρόβατα καὶ τὰς βοῦς,

τρυγόνας τε καὶ περιστερὰς, καὶ φάσκοντος "Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου "οἶκον ἐμπορίου," ἀντεφέροντο λέγοντες "Τί σημεῖον δεῖκ' νύεις ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς;" καὶ "Τίς ἔδωκέν σοι τὴν "ἐξουσίαν ταύτην;" προσήεσαν δὲ καὶ τῶν γραμματέων τινὲς μετὰ πλείστην ὄσσην σημείων ἐπίδειξιν φιλοκακούργως λέγοντες "Διδάσκαλε θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν." 254 ὀλίγου τοίνυν παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου τὰς τῶν ἀγίων φωνὰς, δι' ὧν ἦν εἰκὸς αὐτοὺς δύνασθαι μαθεῖν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ Χριστὸς, θεοσημίας ἐζήτουν· ὅθεν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ τοῖς ἀποσταλεῖσιν ὑπὸ Ἰωάννου "Ἀπελθόντες ἀπαγγείλατε "Ἰωάννη ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ "περιπατοῦσι" κ.τ.λ. καὶ οἱ Ἕλληνες τὴν ἐν λέξει τε καὶ λόγοις ζητοῦντες λαμπρότητα, ἡγοῦνται δὲ καὶ μωρίαν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν τρόπον, καὶ φασὶ Τί γὰρ ὅλως ἔδει Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, θελήσει καὶ νεύματι κατορθοῦν ἰσχύοντα τὰ κατὰ γνώμην αὐτῶ, γενέσθαι ἄνθρωπον καὶ ὑπομεῖναι θάνατον; πῶς δ' ἂν γένοιτο, φασίν, ἀποτεκεῖν παρθένον; πῶς δὲ καὶ ἀναστήσεται τὸ θανάτῳ κατεφθαρμένον; ἀλλ' οὐδὲν αὐτοὺς ἀπεικὸς τοιαῦτα λέγειν "Ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος· "μωρία γὰρ αὐτῶ ἐστίν," ἀλλ' ἡμῖν Θεοῦ δυνάμις ἐστὶ καὶ σοφία· σέσωκε γὰρ δι' αὐτοῦ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὡς διὰ δυνάμεως τῆς ἐνούσης αὐτῶ φυσικῶς, καὶ τῆς ἀπορρήτου σοφίας, τῆς ἑαυτοῦ δηλονότι· σοφία γὰρ καὶ δυνάμις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' ἧς τὰ πάντα παρήκται πρὸς γενέσιν, καὶ πεπονημένα σώζεται. καὶ εἰ δὴ τις, φησίν, ἔλοιτο ταῖς ἀνθρώπων δυνάμεσιν ἀντεξετάσαι τὴν ἐν Θεῷ, καταθρήσει δὴ πάντως ὅτι τὸ δοκοῦν τῶν θείων ἔργων ὡς ἐν ἀσθενείᾳ πεπράχθαι τυχόν, καὶ οἶον οὐχ ὅλη δυνάμει τοῦ πεπονηκότος, ἀπάσης ἐστὶν ἐπέκειντά τε καὶ ἄμεινον τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος· κατ' αὐτὸν δὲ τουτονὶ τὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας νοήσεις, ὅτι τὸ μωρὸν εἶναι δοκοῦν, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν. οἰοεὶ πρὸς τὰ μεγέθη καὶ κάλλη τῶν στοιχείων, οὐρανοῦ τε φημὶ καὶ ἡλίου καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρον καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων, συγκρῖναί τις βούλοιο τὰ μικρὰ τῶν κτισμάτων καὶ ἐλάχιστα, ὀλίγη παντελῶς ἢ ἐν τούτοις εὐρεθήσεται δυνάμις τε καὶ σοφία, καὶ ὡς ἀπὸ γε 255 τοῦ ἠτῆσθαι ... τις εἶναι δόξειεν· ἀλλ' οὐκ ἂν γένοιτό τις τῶν ἐν ἡμῖν οὐδὲ τῶν οὕτως ... ἐργάτης. ἀληθῶς οὖν, ὅτι τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, καὶ τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν. ἔχει τοίνυν τὸ πάνσοφον ἢ οἰκονομία, βεβασίλευκε γὰρ συνετῶς ἀπάσης τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἐν σοφίᾳ Χριστὸς. Καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ. Μαρτύριον τοῦ Θεοῦ φησὶ τὸν Χριστόν· μεμαρτύρηκε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐπ' αὐτῶ λέγων "Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου "ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα." Καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ κ.τ.λ. Καίτοι γὰρ οὕτω μετρία χρησάμενος ὑψηγήσει, ἐδεδίειν σφόδρα, φησὶ, μὴ ἄρα πως ἀμείνους τῆς ἐνούσης ἡμῖν εὐρισκόμενοι διανοίας, ὀνήσειαν μὲν οὐδὲν, ἀδικήσειαν δὲ μᾶλλον· τοῖς γὰρ νηπίοις τὴν φρένα τρυφερός τε καὶ εὐαφής πρέποι ἂν εἰς εἴδησιν λόγος, "τελείων δὲ ἐστὶν ἢ στερεὰ τροφή, "τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων "πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ." γέγονε τοίνυν, φησίν, ὡς ἐν ἀσθενείᾳ πολλῇ, καὶ οὐκ ἐν ὅλῃ δυνάμει τοῦ μυσταγωγοῦ πρὸς ὑμᾶς ὁ λόγος· οὔτε μὴν ἐν πειθοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως ἵνα ἢ πίστις ὑμῶν μὴ ἦ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ· τῷ γὰρ κηρύγματι προσεπήγον οἱ ἀπόστολοι καὶ θεοσημίας, ἀπόδειξιν ἑναργῆ τὸ χρῆμα ποιούμενοι τὸ χρῆναι πιστεῦναι ὅτι Θεὸς ἐν τούτοις διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ δι' αὐτῶν μεμαρτύρηται τῶν πραγμάτων· ὡς ἀρρήτῳ τινὶ καὶ ἀφράστῳ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ χρώμενοι, καὶ κατορθοῦν εὐκόλως τὰς τερατουργίας. τὰ μὲν γὰρ ἑλλήνων μυθάρια δέονται' ἂν 256 εἰκότως τοῦ συνασπίζοντος

λόγου, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς ἀκαλλῆς οἶονεὶ περιστέλλοντος· ἀποχρῆ γεμὴν τῷ θείῳ κηρύγματι ψιλὸς τε καὶ εὐαφῆς καὶ ὡς ἐν δυνάμει Θεοῦ μαρτυρούμενος λόγος.

Σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων. Πρόεισι μὲν ὁ λόγος τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν διὰ λέξεως χαμαιπετοῦς, ἐνίησι δὲ τῶν θείων ἡμῖν μυστηρίων τὴν ἀκιβδήλευτον γνῶσιν, καὶ σοφίαν ὄντα Χριστὸν ἀποφαίνει, οὐ διὰ τῆς τῶν ἐν κόσμῳ σοφῶν καλλιπερίας, ἀλλ' ἐξ ἰδίας φύσεως μαρτυρούμενον, ὃν οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, οἳ τινὲς εἰσιν αἰ πονηραὶ δυνάμεις καὶ ἀντικείμεναι, αἵτινες λελαλήκασιν ἐν τοῖς τοῦ κόσμου σοφοῖς. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. Ἔχει πολὺ τὸ εἰκὸς ὁ λόγος· τεθριάμβευκε γὰρ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἰδίου σταυροῦ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικείμενας δυνάμεις, προσηλώσας τῷ ξύλῳ "τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγρα"φον," ἀπεσόβησεν τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος τὸν σατανᾶν, κατήγγηκε τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, ἀνήκας τοῖς κάτω πνεύμασι τὰς ἄδου πύλας, καθεῖλε τοῦ θανάτου τὸ κράτος· εἶτα πῶς οὐκ ἀπηχθημένον τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος; οὐκ ἂν οὖν ἐσταύρωσαν, εἴπερ ἦδυσαν ἀκριβῶς αὐτὸν ὄντα τὸν λυτρωτὴν καὶ τῆς δόξης Κύριον. ὅτι γὰρ διαβολικῆς ἀγριότητος ἔργον ἦν τὸ διὰ τῆς ἰουδαίων ἀπονοίας σταυροῦσθαι Χριστὸν, παρέδειξεν ἐναργῶς ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης εἰπὼν περὶ τοῦ Ἰούδα "Μετὰ γὰρ τὸ "ψωμίον, φησὶν, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς," ὃς οὐκ ἤδει Θεὸν ὄντα τὸν Ἰησοῦν· εἰ γὰρ καὶ ἔγνω καὶ ἐπέπειστο, πῶς ἐπέιραζεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ λέγων "Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ 257 "Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται;" γέγονε δὲ ὁμολογουμένως καὶ αὐτῷ τῷ Σωτῆρι σπουδῆ τὸ λαθεῖν τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου, ἵνα καὶ πάθοι λαθῶν καὶ τῷ ἰδίῳ αἵματι κατακτήσῃ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ ἰδίῳ Πατρί. Καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Βάθη τοῦ Θεοῦ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἢ κεκρυμμένη καὶ ἀπόθετος γνῶσις, ἦν εἰδὸς τὸ Πνεῦμα ταῖς τῶν ἀγίων ἀποκαλύπτει ψυχαῖς, θεῖόν τινα νοῦν ἀποφαίνον τὸν ἐν αὐτοῖς. Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος. Ψυχικὸς ἐστὶν ὁ κατὰ σάρκα ζῶν καὶ μήπω τὸν νοῦν φωτισθεὶς διὰ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ μόνην τὴν ἔμφυτον καὶ ἀνθρωπίνην σύνεσιν ἔχων, ἦν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς ἐμβάλλει ὁ δημιουργός. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα. Ὁ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα καὶ οἶον καταλεπτύνει ταῖς ἀκριβεῖαις, ἀνακρίνεται δὲ ὑπ' οὐδενὸς αὐτός· ὅτι δὲ τοῖς λεγομένοις εἶναι ψυχικοῖς δεῖ δὴ πάντως εἰς ὄνησιν καὶ παιδαγωγίαν πνευματικῶν διδασκάλων, καθίστησιν ἐναργῆς προστιθεὶς τε καὶ λέγων Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι Τὸν ψυχικὸν ἄνθρωπον συμβιβάσειεν ἂν οὐδεὶς, εἰ μὴ νοῦν ἔχοι Χριστοῦ· τὸ δὲ 258 συμβιβάσαι φησὶν ἀντὶ τοῦ νοῆσαι παρασκευάσει· καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ νοῦν ἔχοντες Κυρίου, πάλιν αὐτὸς παρέδειξεν εἰπὼν Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν, τουτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ λαλοῦν ἐν ἀγίοις, καὶ ἐκκαλύπτει αὐτοῖς μυστήρια, καὶ θεῖόν τινα νοῦν ἀποφαίνον τὸν ἐν αὐτοῖς. οὐκοῦν ὧν γεγράφασι τὰ ἀμείνω τε καὶ ὑψηλότερα, νοεῖν τε καὶ λέγειν δυναμένοις συμμεμετρήκασιν οἰκονομικῶς ταῖς τῶν μυσταγωγουμένων ἕξει τὴν ὑφήγησιν. Καὶ ἐγὼ, ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. Οὐχ ὡς ἀπορῶν τοῦ λόγου πρὸς τελείαν γνῶσιν ἀνακομίζειν ἰσχύοντος ἐκωλύθη ὑμῖν λαλῆσαι τὰ τελειότερα, ἀλλ' ἐπειδὴ νηπίοι ἐστε τὴν ἕξιν καὶ ἀνασφαλῆ τὸν νοῦν ἔχετε, μὴ προβεβηκότα πρὸς εἶδησιν τῶν τελειωτέρων, καὶ οὐ δυνάμενον χωρεῖν τέως μυστήρια. Ἐγὼ ἐφύτευσα. Ἐφύτευσε μὲν Παῦλος, ὁ δὲ Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἐκάλει πρὸς αὔξησιν Θεός. τίς οὖν ἢ φύτευσις ἢ τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς πίστεως, καὶ ὅτι τῶν ὄλων Κύριος ὁ Θεὸς ἐπιγνώναί τε καὶ εἰπεῖν; τίς δὲ ὁ ποτισμὸς ἢ τῶν ἐκ διδασκαλίας λόγων οἶονεὶ καταβολὴ καὶ ἐπίχυσις, τρέφουσα πρὸς εὐρωστίαν τὸν τοῦ

πιστεύσαντος νοῦν ἵνα φαίνοιτο καὶ καρποφόρος; τίς δὲ ἡ αὔξησις ἢ παρὰ Χριστοῦ ἢ διὰ Πνεύματος στερέωσις καὶ "εἰς ἄνδρα τέλειον" ἀναδρομὴ ἀναλόγως ταῖς ἐκάστου σπουδαῖς τε καὶ προθυμίαις χορηγούμενη; 259 Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἐστε. Ἐπειδὴ Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι τὸν τῆς σαρκὸς ἀνατλάς θανατόν, τοῦ ἀγοράσαντος πάντως ἐσμέν, οὐχ ἐτέρων, εἰ καὶ γεγόνασιν εἰς ἡμᾶς τινες διάκονοι καὶ διαλλάκται καὶ μεσίται καὶ μυσταγωγοὶ τῆς παρ' αὐτοῦ χάριτος· διὸ οὐχ ἐτέρων ὀνομαζόμεθα ἀλλὰ μόνου Χριστοῦ ὃς καὶ κυριεύει ἡμῶν. Ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα.

Ἐπειδὴ οἶκον ὠνόμασεν Θεοῦ τοὺς πεπιστευκότας, θεμέλιον εἰκότως ὀνομάζει Χριστόν· καὶ πολλοὶ μὲν διδάσκαλοι γεγόνασι παρὰ Κορινθίοις, ἀρχεὶ δὲ ὁ Παῦλος τὸ πρῶτος εἶναι τῶν ἄλλων, καὶ οἶόν τις ἀπαρχὴ τῶν εὐαγγελισσαμένων αὐτοῖς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὃς ἐστὶ θεμέλιος ἀκατάσειστος, ἀνέχων τοὺς ἐποικοδομουμένους αὐτῷ, καὶ ναοὺς ὑποφαίνων, συναρμολογουμένους τε ἀλλήλοις διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χάριτι συμβαίνοντος εἰς ὁμοψυχίαν· περὶ τούτου τοῦ θεμελίου ἔφασκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ προφήτου "Ἴδου ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών "λίθον πολυτελεῖ ἀκρογωνιαῖον ἔντιμον, εἰς τὰ θεμέλια "αὐτῆς, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ κατασυνθῆ." Τεθεικέναι τοίνυν ὁ Παῦλος εὖ μάλα φησὶ τὸν θεμέλιον αὐτὸς, καὶ δύνασθαι μὲν ἐτέρους ἐπεργάζεσθαι τε καὶ οἰκοδομεῖν, οὐ μὴν ἔτι καταθεῖναι καὶ ἕτερον παρὰ τὸν ἤδη κείμενον ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός· "οὐ γάρ ἐστὶν ἕτερον ὄνομα "ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἄνθρωποις, ἐν ᾧ δεῖ "σωθῆναι ἡμᾶς." "Εἷς γὰρ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ 260 "πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, "δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ "κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας." εἴ τις οὖν ἀρνεῖται τὸν θεμέλιον καὶ παραιτεῖται τὴν πέτραν, οὐκ οἰκοδομεῖ ἐπ' αὐτῇ ἀλλ' εἰς τὴν ἄμμον· ταύτητοι καὶ λίαν εὐκόλως κατασεισθήσεται· ὁ γὰρ μὴ ἀνέχη Χριστὸς, τοῦτο δὴ πάντως κινηθήσεται, οὐχ ἐδραϊὰν ἔχων τὴν στάσιν. Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυσιώθησάν τινες.

Ἐπειδὴ τινες ἦσαν ἐν Κορίνθῳ οἰόμενοι ἀρκεῖν ἑαυτοῖς καὶ μὴ δεῖσθαι διδασκάλων, καὶ ὑπεραίρειν ἐν σοφίᾳ κοσμικῆς εὐγλωττίας τὸν Παῦλον· καὶ διὰ τοῦτο ἀνεφυσῶντο πρὸς ὑπεροψίαν κατεξανιστάμενοι τῶν ἄλλων, ὅμως οὐκ ἀνεπίληπτοι κατὰ τὸν βίον. ἐπεὶ οὖν πεφυσίωνται τινες ἀπόντος μου καὶ νομίζουσι διὰ τοῦτό με ἀπολιμπάνεσθαι ὡς δεδιότα τοῦ ἐλθεῖν αὐτοῖς εἰς λόγους, ὅπερ οὐχ οὕτως ἔχει, ἦξω θέλοντος καὶ ἐπιτρέποντος Θεοῦ. Ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ. Ἐπηγγείλατο μὲν ἀφίξεσθαι πλὴν οὐ πάντως, ἀλλ' ὡς πρέπον ἦν ἐπιεικῶς προσθεῖς τὸ ἀναγκαῖον τό Ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ· δεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐχ ἐτέρως ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν ἢ ᾧδέ τε καὶ μόνος. Καὶ γνῶσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. Τίς ἢ ὄνησις λέξεως λαμπρᾶς ἐχούσης τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν, ὅποια ἢ τῶν ἐλλήνων ἐστίν; ἢ δέ γε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀπλή μὲν ἐστὶ καὶ κατειθισμένη, πλουσίως γεμὴν ὀνίνησι καὶ ἀποφέρει λαμπρῶς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθῆ τοῦ 261 κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ· ἀποτελεῖ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ παντὸς ἀξια[γασ]τοῦ πράγματος ἐπιμελητάς· οὗ δὴ γεγονότος, καταπλουτήσειεν ἄν τις καὶ τῶν διὰ Πνεύματος χαρισμάτων τὴν ἀξιόληπτον χάριν· οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἢ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ἐν δυνάμει· τὸ δὲ Ἐν δυνάμει νοήσεις, εἰ μὲν ἐπ' αὐτῶν φέροιτο τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ὡς ἐν ἰσχύϊ τε καὶ ἐνεργείᾳ τῇ διὰ τοῦ Πνεύματος, καθ' ἣν εἰσι καὶ θαυματουργοί· εἰ δ' ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, ὡς ἐν δυνάμει ζωῆς τῆς ἀγίας καὶ εἰλικρινοῦς ἐκδέξῃ τὸ εἰρημένον. Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ; Βούλεσθε, φησὶν, σοφὴν ἐπίπληξιν οἷα τινὶ ῥάβδῳ ἐπαγάγω τοῖς

ἡμαρτηκόσιν; ἢ ἐν πνεύματι πραύτητος καὶ ὡς ἐν ἀγάπῃ προσενεχθεὶς παραδράμω σεσιγηκῶς; ἀλλ' ἦν ἄμεινον αὐτοῖς ἢ ἐπίπληξις ἅμα κόπτουσα τὸ δεινὸν καὶ τὸ ῥάθυμον καὶ τῆς τοιαύτης παρανομίας τὴν ἐπιχείρησιν· περὶ ἧς καὶ ἡ θεόπνευστος ἔφη γραφὴ περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ διὰ φωνῆς Ἰωήλ "Καὶ υἱὸς καὶ πατὴρ αὐτοῦ εἰσεπορεύοντο πρὸς "τὴν αὐτὴν παιδίσκην, ὅπως βεβηλώσωσι τὸ ὄνομα τοῦ "Θεοῦ αὐτῶν." ταύτην φησὶ τὴν πορνείαν οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔστιν ἀκοῦσαι· Θησέα γὰρ ἠκηκόει που κατὰ τὸ εἶκὸς τεθηγμένον ἐπὶ τῷ ἰδίῳ παιδί, ἐπαρασάμενόν τε αὐτῷ, καὶ δὴ καὶ ἀπεκτονότα διαβεβλημένον ἐκ μητρυιᾶς· καὶ ἑτέρους τινὰς ἐπὶ τοιοῖσδε αἰτιάμασι ταῖς τῶν ποιητῶν εὐστομίαις κατεσκωμμένους. Παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός.

Ἄπεδειξε δι' ὧν τὸν πεπορνευκότα δέδωκεν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ, τί ἐστὶν "Οὐκ ἐν λόγῳ "ἀλλ' ἐν δυνάμει ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." ἔξουσίας γὰρ 262 τῆς τεθραυμασμένης καὶ δοθείσης ἄνωθεν αὐτῷ μῆνυσις ἐναργίης. τετίμηκε γὰρ τοὺς ἀγίους ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων; Ἄγίους καλεῖ τοὺς ἡγιασμένους ἐν πνεύματι, ἀδίκους δὲ τοὺς οὐπω πεπιστευκότας ὡς ἐτοιμότατα λίαν πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἰόντας τῶν κακῶν· ἀνεπιτήδευτον γὰρ τῶν ἀτόπων οὐδὲν τοῖς οὐπω τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς εἰδόσι Θεόν. Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσιν; Κρινοῦσι δὲ αὐτὸν οὐ πάντη τε καὶ πάντως προκαθήμενοι δικασταί· "Εἷς γὰρ ὁ νομοθέτης καὶ κριτής." ἀλλὰ τῆ τοῦ βίου σεμνότητι καὶ τῆ πρὸς πᾶν εὐπειθείᾳ μονονουχὶ καθορίζοντες τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι μὴ γεγόνασιν αὐτῶν μιμηταί. μιᾶς μὲν γὰρ φύσεως οἱ πάντες ἐσμὲν, εἰ καὶ μητέρα λαχόντες τὴν γῆν καὶ ἐν τούτοις τοῖς ἐπικήροις ὄντες σώμασιν, ἀλλ' εἰ γεγόνασιν τινες ἐξ ἡμῶν φιλόθεοί τε καὶ ἀγαθοί, ποῖος ἄρα λοιπὸν ἐπικουρήσει λόγος τοῖς τὴν ἀκλεᾶ καὶ ἐπάρατον ἐλομένοις ζωὴν ἐπὶ τοῦ θείου βήματος; ἔξδον γὰρ ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις κατασεμνύνεσθαι, πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἐθελονταὶ κεχωρήκασιν.

Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτι γε βιωτικά; Ἀναγνωσόμεθα δὲ τὸν στίχον ὡς ἐν ἐρωτήσῃ καὶ ὑποστιγμῇ, ὡς κατὰ ἐρώτησιν ἀναγνωστέον τοῦτο καθ' ὑποστιγμὴν Τίς γὰρ ὁ τολμῶν εἰπεῖν, ὅτι ἀνάξιόι ἐστε τῶν οὕτως εὐτελεστάτων κριτηρίων, οἱ τῆ τοῦ βίου λαμπρότητι κρίνοντες τὸν κόσμον; εἶτα καὶ λογισμὸν ἐπάγει τοῦ εἰρημένου τῆ τοῦ μείζονος παραθέσει συνιστῶν τὸ τοῦ λόγου βέβαιον. ἀγγέλους δὲ ὧδε οὐχ ἀγίους, τοὺς ἀποστάτας δὲ 263 μᾶλλον λέγει, τοὺς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν οὐ τετηρηκότας, οἱ ἄνωθεν ὄντες καὶ σώμασι τοῖς ἀπὸ γῆς οὐ πεφορτισμένοι, κατακριθῆσονται ὑπὸ τῶν ἀγίων κατὰ τὸν ἴσον τῷ κόσμῳ τρόπον διὰ τῆς τῶν ἀγίων ἐπιεικείας, ἐφ' ἅπασιν τοῖς αἰσχίστοις κατηγορούμενοι. εἰ οὖν ἀγγελῶν ἀμείνους οἱ ἅγιοι, πῶς ἀνάξιοι κριτηρίων ἐλαχίστων εἶεν ἂν τῶν ἐπὶ πράγμασι κοσμικοῖς; Βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἔαν ἔχητε. Μικρὸν κομιδῇ καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιον τοῖς ἄγαν ἐπιεικέσιν ἐν ἐκκλησίᾳ τὸ κρίνειν ἐστὶ τὰ βιωτικά· πεπαιδευμέθα δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τοῦ Κυρίου· προσήει μὲν γὰρ τις αὐτῷ λέγων "Διδάσκαλε εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' "ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν· ὁ δὲ πρὸς αὐτόν "Ἀνθρωπε, φησὶ, "τίς με κατέστησε κριτὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;" πρέποι γὰρ ἂν μᾶλλον καὶ νουνεχεστέροις ἐν ἐκκλησίᾳ τὸ κρίνειν τὰ πνευματικά, τὸ βασανίζειν εὐτέχνως τὸν περὶ πίστεως λόγον· ἐνηρίθμηται δὲ τοῦτο τοῖς ἄνωθεν καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀγαθοῖς· δίδεται γὰρ τισι λόγος σοφίας καὶ λόγος γνώσεως, ἑτέροις δὲ καὶ διάκρισις πνευμάτων. Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν; Πῶς ἂν εἶεν μέλη Χριστοῦ τὰ ἡμῶν; ἔχομεν αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς αἰσθητῶς τε καὶ νοητῶς· κατοικεῖ μὲν γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τοῦ Πνεύματος,

μετεσχίκαμεν δὲ καὶ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς, ἡγιασμεθὰ τε διττῶς· καὶ κατώκηκεν 264 ἐν ἡμῖν ὡς ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἵνα τὸν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἐπισκήψαντα θάνατον καταργήσῃ δι' ἑαυτοῦ· καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἀπαλλάσσει φθορᾶς καὶ τῶν τοῦ θανάτου βρόχων καὶ ἀμείνους ποιεῖ παθῶν σαρκικῶν. καὶ δεχόμεθα τὴν ἄζυμον ἐν ἑαυτοῖς διδασκαλίαν τῶν θείων λογίων τὴν τρέφουσαν τὸ ἡγεμονικόν, καὶ συζῶμεν Χριστῷ, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῶς, περιγενόμενοι τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν. εἰ τοίνυν αὐτός ἐστιν "ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας," ἡμεῖς ἄρα ἐσμὲν οἱ καθ' ἕκαστα μέλη· ὅταν οὖν εἰς ἀτόπους ἡδονὰς καταπίπτωμεν, τότε δὴ τότε πλημμελήσομεν εἰς αὐτὸν, οὗ καὶ γεγόναμεν μέλη· πόρνοις γὰρ ὡσπερ τὰ αὐτοῦ χαριούμεθα· τὰ μέλη αὐτοῦ μολύνονται τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ πόρνης ποιοῦνται μέλη. ὡσπερ γὰρ ὁ γυναικὶ κολλώμενος ἐν πρὸς αὐτὴν ἔσται σῶμα, οὕτως καὶ ὁ Θεῷ συνδεδεσμένος νοητῶς ἐν πρὸς αὐτὸν ἔσται πνεῦμα· γεγόναμεν γὰρ "θείας κοινωνοὶ φύσεως," συνῆφθημέν τε καὶ ἡγιασμεθὰ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν Χριστῷ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΕΚ ΤΟΥ Γ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ.

Πᾶν ἀμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὃ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. ΦΑΙΗ τις ἄν Ὁ φονευτής, εἰπέ μοι, τίνα δὴ τρόπον ἐνεργήσῃ τὸν φόνον; ἄρ' οὐ δι' αἵματος; εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο φιλοψογεῖν ἑτέρους, οὐ διὰ γλώττης ἐστὶ τοιοῦτος; εἶτα ποῖον ἔσται τῶν πλημμελημάτων ὃ δρώτο ἄν, οὐχὶ διὰ τοῦ σώματος; ψευδοέπης οὖν ἄρα λοιπὸν ὁ πνευματοφόρος ἀναφανεῖται; μὴ γένοιτο· λαλεῖ γὰρ ἐν Χριστῷ, Χριστὸς δὲ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· ἔσται δὴ οὖν ἀληθής. εἰ τῆδὲ πη. τὸ χρῆμα διασκεπτόμεθα, εἴ τις ἔλοιτο τυχὸν σκαιὸς εἶναι τοὺς τρόπους, εἰς ἑτέρους που πάντως ἔσται τοιοῦτος καὶ οὐκ εἰς ἑαυτὸν. ἀποκτενεῖ γὰρ ὁ φονευτής, οὐχ ἑαυτὸν, ἀλλ' ἑτέρους, ὑβρίσει δὲ καὶ ὁ λοιδορὸς οὐχ ἑαυτὸν, ἀλλ' ἑτέρους, ἀδικήσῃ δὲ καὶ ὁ πλεονέκτης οὐχ ἑαυτὸν ἀλλ' ἐφ' ἑτέρους, καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἐκτόπων τινὰ τῶν δρωμένων τοιαύτην εὐρήσεις ὁδόν. οὐκοῦν κατὰ τόνδε τὸν τρόπον Πᾶν ἀμάρτημα ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὃ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. ἀλώσεται γὰρ ἀδικῶν αὐτὸ τὸ ἴδιον σῶμα, 266 καὶ τίνα τρόπον, ἐρῶ. τὰ μέλη τοῦ σώματος ἡμῶν διὰ μὲν τῆς ἀγνείας Χριστοῦ μέλη μεμενηκότα, μεθέξουσι πάντως τῆς παρ' αὐτοῦ ζωῆς τε καὶ δόξης· "μετασχηματίζει γὰρ τὸ "σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς "δόξης αὐτοῦ." εἰ δὲ δὴ γένοιτο πόρνης μέλη, πῶς ἂν λάβοι τὸν μετασχηματισμὸν καὶ τὴν τῆς πρὸς αὐτὸν συμμορφίας λαμπρότητα νοητὴν; ἐγγεγερμένων γὰρ τῶν ἀπὸ γῆς σωμάτων κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν "Ἐκλάμψουσι μὲν οἱ "δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος," οἱ δὲ ἀσεβεῖς τε καὶ βέβηλοι καὶ βεβιωκότες ἐκτόπως, ἐγερθήσονται μὲν, οὐ μὴν ἔτι καὶ τὴν εὐκλεᾶ διαβιώσονται ζῶν, ἀμέτοχοι δὲ μένουσι καὶ δόξης· ἀναστήσονται γὰρ οὐκ "ἐν κρίσει οὔτε μὴν ἐν βουλῇ "δικαίων," ἀλλ' ἐπὶ ποινῇ καὶ δίκῃ, κατοικήσονται γὰρ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· πῶς γὰρ ἐν δόξῃ τὸ κολαζόμενον; προσεπάγει δέ τι καὶ ἕτερον, οὐκ ἀνικάνως ἔχον ἀναπεῖσαι μισεῖν τὴν ἐπάρατον τοῦ σώματος ἡδονήν.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ φονεύων καὶ ἀτιμάζων καὶ λοιδορῶν, εἰ καὶ σώματι ποιεῖ τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ὅμως εἰς ἑτέρους αὐτὸ πράττει, τούτων τῶν τρόπων λέγεται Πᾶν ἀμάρτημα ἐκτὸς τοῦ σώματος, ὃ δὲ πορνεύων αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀδικεῖ σῶμα· τὰ σώματα ἡμῶν δι' ἀγνείας μένουσι μέλη Χριστοῦ, καὶ μεταλαμβάνουσι τῆς παρ' αὐτοῦ ζωῆς καὶ

δόξης· ἐὰν δὲ μολυνθῆ, στερεῖται τῆς τοιαύτης δόξης. Οὐκ οἶδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος. Κατώκηκε γὰρ ἐν ἡμῖν τὸ τῆς "υἰοθεσίας Πνεῦμα," τουτέστι τὸ Ἅγιον, "ἐν ᾧ κράζομεν Ἀββᾶ ὁ πατήρ·" ἠγοράσαμεθα δὲ καὶ τιμῆς, τεθεικότος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἰδίαν ψυχὴν 267 τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἐσμέν οὖν ἄρα ναοὶ Θεοῦ ζῶντος, ἐναυλίζεται γὰρ ἡμῖν δι' Ἁγίου Πνεύματος Χριστοῦ, ἔχων ἐν ἰδίᾳ φύσει καὶ τὸν ἐξ οὗ πέφηνεν οὐσιωδῶς Πατέρα καὶ Θεόν· ἔφη γὰρ αὐτός "Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, "τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ "ποιησόμεθα." ἀπέστω δὴ οὖν τῶν ἡμετέρων διανοιῶν ὡς ἀπὸ ναοῦ Θεοῦ ἢ κάκοσμος ἡδονῆ, ἀναφοιτάτω δὲ μᾶλλον καθάπερ ἐν τάξει θυμιαμάτων τῆς ἐγκρατείας ἢ εὐσομίας, καὶ παραστήσωμεν "τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, "εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν" ἡμῶν· ἠγοράσθημεν γὰρ "οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἀλλὰ τιμίῳ "αἵματι," κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὐκοῦν τῷ πριαμένῳ δουλεύσωμεν, αὐτῷ παραστήσωμεν ἑαυτοὺς εἰς ὑπακοήν, "καὶ "τὰ μέλη ἡμῶν ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ·" γέγραπται γὰρ ὅτι "Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ "Κύριος τῷ σώματι." ὅταν τοίνυν τηρῶμεν τὰ μέλη τοῦ σώματος, τὸν ἐκ τῆς φιλοσαρκίας οὐκ ἔχοντα μολυσμὸν, τότε καὶ ὁ Κύριος ἔσται τῷ σώματι· κατοικεῖ γὰρ ἐν ἁγίοις ἅγιος ὢν κατὰ φύσιν ὡς Θεός. Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστὶν ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. Ἐλαφροὶ καὶ εὐπάροιστοι κατεφωρῶντο λίαν εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν σφίσι καθ' ἡδονὴν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ· ταύτητοι δικαίως τὸ χρῆναι γνωμοδοτεῖν παρήρηντο νόμῳ· ἐπ' αὐτῶν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἔστιν προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν· οἱ δὲ γε τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων εἰσηγηταὶ βεβηκότα τὸν νοῦν ἔχοντες εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες λαλοῦντα Χριστὸν, ἐθαρσήθησαν εἰκότως 268 ἐπ' ἐξουσίας ποιεῖσθαι πολλῆς τοῦς τῆς ὑψηγῆσεως λόγους, κἂν εἰ μὴ τι κέοιτο τῶν πρακτέων παρά γε τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν· τοιοῦτός τις ὑπάρχων καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος Λέγω δὲ φησι τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ, καὶ τὰ ἐξῆς· ἔνθα μὲν γὰρ οὐ θεῖος ἡμῖν νόμος τό Λέγω τέθεικεν ἀναγκαιῶς· οὗ δὲ Χριστὸς ὁ προστάτων ἦν, τό Παραγγέλλω φησὶ, προσεπάγων εὐθὺς τό Οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ Κύριος· τί δὲ ἄρα παρῶπται τῶν ἀναγκαιῶν νομοθετοῦντι Χριστῷ; ἐπινοοῦσι δὲ τί τὸ ἄμεινον οἱ μυσταγωγοί; καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθὲς καὶ ἀπόπληκτον παντελῶς τὸ μὴ ἀρτίως ἔχειν οἶεσθαι τὰ παρὰ Χριστοῦ; τί οὖν ἐροῦμεν; οὐκ ἀπέφησεν τὸν γάμον τὸ εὐαγγελικὸν καὶ θεσπέσιον κήρυγμα, ἐπιμετροῦντος οἰμαί που τοῦ Θεοῦ τῇ ἀνθρώπου φύσει τὴν ἐντολήν· ἔφη γὰρ τοῖς πειράζουσι φαρισαίοις ὁ Κύριος ἐρωτήσασιν αὐτόν "Εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναικὰ αὐτοῦ" μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, ὅτι ὁ ἀπολύων "τὴν γυναῖκα "αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι." πρὸς ταῦτα λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ "Εἰ οὕτως ἐστὶ τοῦ "ἀνθρώπου ἢ αἰτία μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆ"σαι· ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας "μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνοχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· "ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω." προὔθηκε γὰρ τοῖς ἐθέλουσι κατορθοῦν, οὐ μὴν ὑπήγαγε νόμῳ, ὅτι μὴ πάντας ἡπίστατο τῶν τῆς σαρκὸς κινήματων κατευμεγεθεῖν δύνασθαι.

269 Καὶ τοῦτο εἰς ἅπαν ἔχει τι τοιοῦτον καὶ ἡ κατὰ νόμον σκιά· προστέταχε μὲν γὰρ τοῦς τῶν θυσιῶν ποιεῖσθαι τρόπους εἰς δόξαν Θεοῦ, τοῦτο μὲν ὑπὲρ ἁμαρτίας καὶ ἀγνοημάτων, τοῦτο δὲ εἰς καθαρισμόν καὶ ἀπόρριψιν ῥύπου, καὶ μὴν καὶ τὰς ἐν σαββάτῳ τὰς κατὰ νομηνίαν, τὰς ἐν ταῖς ἑορταῖς· ἡφίει γεμῆν πρὸς τούτοις καὶ

έκουσιάζεσθαί τινας, τουτέστι προσκομίζειν Θεῶ· τὰ ἐκούσια δὲ ταῦτα ἦσαν· τὰ ὑπὲρ τὸν νόμον, ὡς ἐξ ἀγαθῆς καὶ φιλοθέου φιλοτιμίας καρποί· ἀλλ' ἦν μὲν οὐ θέμις τῶν ἐν νόμῳ διατεταγμένων ῥαθυμῆσαι θυσιῶν· ἐπαίνου γεμὴν ἀξίους ἠγεῖτο Θεὸς τοὺς προστιθέντας ἐκείνοις τὰ οἴκοθέν τε καὶ ἀπὸ γνώμης ἰδίας. τοῦτό τι καὶ νῦν ἐξωκονομῆσθαί φαμεν· οὐκ ἀπέφησε μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς τὸ εἶπερ τις ἔλοιτο καὶ τῆς κατὰ νόμον ἄπτεσθαι κοινωνίας· κατορθοῦν δὲ τὸ μείζον ἡμᾶς ἀπείρξειεν ἂν οὐδὲν, εἰ τῆς εἰς λῆξιν εὐκλείας μεταποιεῖσθαι σπουδάζομεν. ἄριστα οὖν ὁ Παῦλος λέγει μὲν τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἔαν μείνωσιν ὡς κἀγώ· τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω οὐκ ἐγώ ἀλλ' ὁ Κύριος, καὶ τὰ ἐξῆς· παρακομίζει δὲ εἰς ὑποτύπωσιν τῆς ἐξειλεγμένης καὶ ἀπερισπάστου ζωῆς τὰ καθ' ἑαυτὸν, πάντως που τὴν ἀγαμίαν τοῦ ἐτέρου προθεῖς. οὐκοῦν εἰ καὶ ἀπεδύσατό τις τὸν τοῦ νόμου ζυγόν, μενέτω φησὶν ἐν ἐγκρατείᾳ· κληρονομήσει γὰρ οὕτω τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. καὶ πιστώσεται λέγων ὁ τῶν στεφάνων διανομεύς "Τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις 270 "Ὅσοι ἂν φυλάζωνται τὰ σάββατά μου καὶ ἐκλέξωνται ἃ "ἐγὼ θέλω καὶ ἀντέχωνται τῆς διαθήκης μου, δώσω αὐτοῖς "ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόπον ὀνομαστὸν, "κρεῖσσον υἱῶν καὶ θυγατέρων ὄνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς "καὶ οὐκ ἐκλείψει." Οὐκοῦν τῆς ἐγκρατείας ἀξιόληπτος ὁ μισθός· τοῖς γεμὴν ἤδη τῷ γάμῳ κατειλημμένοις, ἀποφοιτᾶν οὐκ ἀφήσει τῆς ἅπαξ συνωκισμένης, ἵνα μὴ θορύβων ἔμπλεων τὴν ὑπ' οὐρανὸν τὸ σωτήριον ἀποφήνη κήρυγμα· οὐκ ἐπαινοῦντος τὸ χρῆμα τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, εἰ καὶ ὁ νόμος οἰκονομικῶς ἐφῆκε τοῖς ἀρχαιοτέροις τοῦτο ποιεῖν διὰ "τὴν "σκληροκαρδίαν αὐτῶν," καθά φησιν αὐτὸς ὁ Σωτήρ.

Ὅτι δὲ ἀσφαλέστεροί τε καὶ ἀλκιμώτεροι τῶν ἀρχαιοτέρων οἱ ἐν Χριστῷ, κἀντεῦθεν ἰδεῖν τοῖς ἐθέλουσι ῥᾶον· ὁ μὲν γὰρ νόμος τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἀπέφησε τὸ δεῖν ἀλλοφύλοις συνιέναι τε καὶ γαμικῶς ἀναπλέκεσθαι· ἡμῖν δὲ ὁ Παῦλος εἶ τις ἀδελφὸς γυναικᾶ ἔχει ἄπιστον, καὶ τὰ ἐξῆς. ἐκείνοις μὲν γὰρ ὁ νοῦς ἦν σαθρὸς καὶ σεσαλευμένος, ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· κεχρίσμεθα γὰρ εἰς υἰοθεσίαν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ κατώκηκεν ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός· βεβηκότες δὲ οὖν οὕτως πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν, δεδίαμεν κατ' οὐδένα τρόπον τὸ συνειναί τινι τῶν ἀπίστων ἔτι· τεθαρρήκαμεν δὲ μᾶλλον ὅτι σαγηνεύσομεν εἰς εὐσέβειαν, καὶ οὐχ ἡμεῖς τῆς ἐνοῦσης ἐκείνοις ἀμαθίας ἐσόμεθα θήραμα· καὶ εὐλογοῦμεν μᾶλλον τοὺς οὕτω πιστεύσαντας ἢ μολυνόμεθα παρ' αὐτῶν· ἡγίασται γὰρ φησὶν ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί· οὕτως 271 εἰσὶν ἅγια καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, νικῶντος πάντως που τοῦ ἐν τοῖς πιστεύουσιν ἀγιασμοῦ τῶν οὕτω πεπιστευκότων τὸν ῥύπον. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται φησὶν, χωρίζεσθω· οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφή ἐν τοῖς τοιούτοις· οἰχέσθω γὰρ, εἰ δοκεῖ, τοῦ ἀγιάζοντος ὁ μεμολυσμένος, γνώμης ἰδίας ὀψώνιον ἔχων τὴν ἐν γε τούτῳ ζημίαν· ἀνυπαίτιος δὲ παντελῶς ὁ ταῖς θείαις ἐπόμενος ἐντολαῖς· εὐλογηθήσεται γὰρ ὡς εὐήνιος παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Περιτετημημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω· ἐν ἀκροβυστία τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. Τινὲς ὡς εἰκὸς τῶν ἐκ περιτομῆς διελογίζοντο καθ' ἑαυτοὺς Πῶς ἐσόμεθα δεκτοὶ καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν τιμήσομεν, ἔχοντες ἤδη τὴν περιτομήν; δεήσει τάχα που καὶ 272 ἐπισπᾶσθαι, τουτέστι παλινδρομεῖν εἰς ἀκροβυστίαν, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς καταβιάζεσθαι φύσιν· οἱ γεμὴν ἐξ ἑλληνικῆς ἐρχόμενοι πλάνης, παρὰ τῶν ἔτι τὴν ἐν νόμῳ τιμώντων σκιὰν τάχα που μανθάνοντες, ὡς ἔστι χρῆμα τίμιον ἢ περιτομή, καὶ πᾶσιν ἀγίοις τετηρημένον, καίτοι τὴν πίστιν ἔσθ' ὅτε παραδεξάμενοι, ἐπετελοῦντο σαρκί, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῶν ἐν Γαλατία τινὲς, οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιπλήττει λέγων "Ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκί

ἐπιτελεῖσθε;" ἔδει τοίνυν σαφεῖ καὶ ἐναργεστάτῳ κηρύγματι τῆς ἀληθείας αὐτοῖς ἀνευρῆναι τὴν ὁδὸν, καὶ ὡς ἡ περιτομὴ οὐδὲν ἔστι τῶν ἄλλων ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἑστερημένη· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἔστι μὴ εὐαγγελικῶ βίῳ κεκοσμημένη. Προσῆκει τοίνυν τὸν κεκλημένον ἐν τῇ κλήσει μένειν ὅπως ἂν ἔχοι σχήματος· μέτεισι δὲ ἀναγκαίως ἐπὶ τὸ χρῆναι πάλιν δυσφημίαν ἑτέραν μονονουχὶ ἀποσοβεῖν τοῦ θείου κηρύγματος· πνεῦμα μὲν γὰρ δουλείας ἦν ἐν τοῖς ὑπὸ νόμον· τὸ δὲ θέσπισμα τὸ εὐαγγελικόν, τῆς υἰοθεσίας τὸ πνεῦμα τοῖς πιστεύειν ἐθέλουσιν ἐνίσταται φησιν, καὶ οὐκ ἔτι καλοῦν εἰς δουλείαν, ἀλλ' εἰς ἐλεύθερον ἀξίωμα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ Δ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

Δοῦλος ἐκλήθη; μή σοι μελέτω. ἘΠΕΙΔΗ τινες τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀξιούμενοι χάριτος, τὸν τῆς κατὰ σάρκα δουλείας ἀπεσεύοντο ζυγόν, ἐπιστέλλει μὲν καὶ δι' ἑτέρων "Μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς "ἀφορμὴν τῆ σαρκί," καταγοητεύει δὲ ὡσπερ καὶ διὰ τούτων αὐτοὺς ἀστείότατα λέγων Δοῦλος ἐκλήθη; μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι· τουτέστι κἂν εἰς τὸν τῆς δουλείας τῆς κατὰ σάρκα ζυγὸν ἐπηρητημένον ἔχων ἐκλήθη διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐλευθέραν υἰότητα, κἂν εἰ τῆς θείας φύσεως γέγονας κοινωνός, ἄμεινον ἔσο μικροψυχίας, οὐκ ἄμισθον εὐρήσεις τὸν ἐπὶ τῇ δουλείᾳ πόνον· οἶδεν μὲν γὰρ ἐλευθέραν τὴν φύσιν ὁ δημιουργός· πεποιήται γὰρ οὕτως παρ' αὐτοῦ· πλεονεξία δὲ τις παρεισδραμοῦσά πως κατὰ καιροῦς τῷ τῆς ἐλευθερίας κάλλει διελυμήνατο. δεῖ δὲ δὴ πάντως τοὺς πεπονθότας, ἀποφορτί 274 σασθαι τὸ κακόν, μεταστοιχειοῦντος ἅπαντα πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς τοῦ Χριστοῦ· καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν αὐτῷ καὶ οὔτε δοῦλος οὔτε "ἐλεύθερος ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν" αὐτός. καὶ γοῦν ὁ Ἡσαΐας τοῦ προσδοκωμένου καὶ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι βίου τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἰσότητα τὴν παρὰ Θεῷ προανακέκραγεν λέγων "Καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς "ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ παῖς ὡς ὁ κύριος, καὶ ἡ θεράπεινα ὡς ἡ "κυρία." οὐκοῦν κἂν εἰ δύναιό φησιν ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι· καὶ γὰρ ἔστιν, ὡς ἔφην, οὐκ ἀκερδῆς ὁ ζυγός τοῖς ἀγαθῇ κεχρημένοις εὐνοία καὶ ὀρθῶς ἐν αὐτῷ διαγεγονόσιν· ἀδικήσει δὲ τὸ σύμπαν οὐδὲν τὸ νῦν ἐκ πλεονεξίας ἐπερρίφθαι τισὶ τὴν κατὰ σάρκα δουλείαν, ἔσται ἂν ἅπασιν ἐν ἴσῳ τρόπῳ καὶ λόγῳ σώζεται τὸ ἐλεύθερον παρὰ γε τῷ τὰ δίκαια κρίνονται καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ὁσῶς ταλαντεύονται Θεῷ. ἄλλως τε, φησὶν, οὐκ ἂν εἴη τῶν ἐνδεχομένων ἀνθρώπους ὄντας ἡμᾶς τὸ τῆς δουλείας ὄνομα φυγεῖν· δοῦλον γὰρ ἅπαν ἔστι τὸ πεποιημένον καὶ τοῖς θείοις ὑποφέρεται σκῆπτροις πᾶν ὅπερ ἔστι κεκλημένον εἰς γένεσιν· ὥστε καὶ ὁ δοῦλος ἀπελευθερός ἔστι Χριστοῦ, δοῦλος δὲ πάντως καὶ ὁ κεκλημένος εἰς ἐλευθερίαν, καθά φησιν ὁ ψαλμός "ὅτι τὰ "σύμπαντα δούλα σά."

Ἀποφαίνει γεμῆν ὁ μυσταγωγός καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ὠφελουμένους Χριστῷ τοὺς δι' αὐτὸν σεσωσμένους· ταύτη τοί φησι Τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων· ἠγοράσμεθα μὲν γὰρ τιμῆς ὁμολογουμένως τεθεικότος ὑπὲρ 275 ἡμῶν τὸ ἴδιον αἷμα τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐξηρήμεθα δὲ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας, τῆς τῶν δαιμονίων ὠμότητος, κεκλήμεθα δὲ πρὸς ἐλευθερίαν διὰ Χριστοῦ. οὐκοῦν ὡς ἠγορασμένοι καὶ τῷ πριαμένῳ τὴν ἑαυτῶν ὀφείλοντες ζωὴν, μὴ γίνεσθε φησὶ δούλοι ἀνθρώπων. καὶ οὔτι φαμέν ὡς τῆς κατὰ σάρκα δουλείας ἀποπηδᾶν ἀναπειθεί, διδάσκει δὲ μᾶλλον ἐκεῖνο καὶ μάλα ὀρθῶς μὴ δουλεύειν τοῖς ἀποφέρειν τοὺς πεπιστευκότας ἐπιχειροῦσιν εἰς νομικὴν παρατήρησιν, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης

ἐκχέουσι τὸν ἰὸν ταῖς τῶν ἀπλουστέρων ψυχαῖς, καὶ ἡμέρας καὶ μῆνας ἐπιτηρεῖν ἀναπειθούσι, καὶ τὴν καλουμένην ἐθελοθησκεῖαν ἐπιτηδεύουσι, καὶ ἑτέροις ἐλέσθαι πληροῦν συμβουλεύουσιν. ἐπειδὴ τοίνυν, φησὶ, τιμῆς ἡγοράσθητε, καὶ "οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ "ἐλυτρώθητε, τιμίῳ δὲ μᾶλλον αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου "καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ," τοῖς αὐτοῦ μᾶλλον ὑποταττώμεθα νόμοις.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἶδαμεν ὅτι πάντες γινώσκοντες ἔχομεν. Ἐπειδὴ οἱ πιστοὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν εἷς καὶ μόνος, καὶ ὅτι τὰ εἰδωλα οὐ θεοὶ, καὶ κατεγέλων τῶν θυνόντων αὐτοῖς λέγοντες οὐδὲν ὅλως εἶναι τὸ ἱερόθυτον, καὶ ἦσθιον ἀδιακρίτως ταῦτα οὐδένα μολυσμὸν ἐκ τούτου λογιζόμενοι· ἐσκανδάλιζον δὲ τοὺς ἀσθενεῖς τοὺς νομίζοντας μὴ προσκρούειν Θεῷ εἰ τὰς τῶν εἰδώλων τιμήσειαν ἑορτάς· τούτου χάριν ἀνακόπτει ταύτας ὁ Παῦλος, μονοτρόπους εἶναι θέλων τοὺς πιστοὺς μόνῳ τῷ παναγίῳ λατρεύοντας Θεῷ. 276 Οἶδαμεν ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ. Τοῖς ὅλως οὐκ εἰδόσι τὰ εἰδωλα, ἢ καὶ εἰδόσιν ἀκριβῶς ὅτι ξύλα εἰσὶ καὶ λίθοι ψιλὰ, οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, οὐδὲ γὰρ ὅλως ἀξιοῦσι ταῦτα λόγου τινός, ἀλλ' οὕτω φρονοῦντες, εἰς ἓνα πιστεύουσι Θεὸν καὶ Πατέρα ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δι' οὗ τὰ πάντα. ἔχοντος τὴν τῆς κυριότητος δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ τεχθέντος ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ τεκόντος αὐτὸν, ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει ὑπάρχοντός τε καὶ νοουμένου Θεοῦ, οὐ κατὰ μέθεξιν τὴν ἐν Πνεύματι θεοὶ καὶ κύριοι κέκληνται πολλοί, ἢ ἡνπερ γινώσκοντες ὀλίγοι ἔχουσιν. Ὡσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί. Κατὰ τὸ ἀξιωθῆναι τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετοχῆς, θεοὶ καὶ κύριοι κέκληνται πολλοί· καὶ τὴν μυστικὴν ταύτην γινώσκοντες ὀλίγοι ἔχουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἄπιστοι πολλοὺς ἔτι νομίζουσι θεοὺς, τινὲς δὲ καὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων ὀλοτρόπως οὐκ ἀφίστανται τῶν τῆς εἰδωλολατρείας ἐθῶν. Τινὲς δὲ τῆ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσιν καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενῆς οὕσα μολύνεται. Τῶν εἰς Χριστὸν πιστευσάντων τινὲς ὀλοτρόπως οὐκ ἀποστάντες τῆς εἰδωλολατρείας, ἢ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενῆς οὕσα μολύνεται. ἀπὸ γὰρ ἀσθενοῦς ψυχῆς, ἴσως καὶ νομίζουσιν ὠφελεῖν αὐτοὺς τῷ μετασχεῖν ἱερῶν θυσιῶν ἀγγεύσασθαι καὶ βρῶσιν ποιῆσθαι τὸ ἱερόθυτον. ἀναγκαῖον δὲ τοὺς ἀσθενεῖς πνευματικαῖς διδασκαλίαις ψυχαγωγεῖν, οὐ μὴν τὸ ἀδιαφόρως ἐσθίειν καὶ τοῖς ἀπίστοις συγκατακεῖσθαι.

277 Βλέπετε δὲ μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. Ἀδιαφοροῦντες περὶ τὸ ἐσθίειν τὰ ἱερόθута καὶ συνανακεῖσθαι τοῖς ἀπίστοις ἐν τοῖς ἱεροῖς, σκανδάλου πρόφασιν ἐποιοῦντό τισι τῆς ἑαυτῶν ἐδραιότητος τὴν ἐπίδειξιν. δεῖ γὰρ οὐκ ἐφ' ἅπασιν οὔτε ἔξω καιροῦ καὶ ἀδιακρίτως τῆ τῆς πίστεως ἐξουσία κατακεχρησθαι, πάντα δὲ μᾶλλον εὐσχημόνως πρέποι ἂν γίνεσθαι πρὸς ἡμῶν. Οὕτως δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνετε. Σκανδαλίζοντες ἀδελφοὺς, εἰς αὐτὸν πλημμελήσομεν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ἡμῶν σωτηρίας τεθνεῶτα Χριστὸν, οὗ τί ἂν γένοιτο τὸ ἰσοστατοῦν ἀδίκημα; ἀπόλλυται γὰρ ὁ ἀσθενῶν ἐν τῇ σῆ γνώσει, καὶ γέγονεν ἡμῶν ἀμαρτία τὸ ἀγαθόν, καὶ σκάνδαλον ἀδελφοῖς ἢ τῆς πίστεως ἐδραιότης, καὶ βόθρος ἢ γνώσις. Παγχάλεπον τὸ πρᾶγμα· μόνον γὰρ οὐχὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ἀσθενείαις ἐνάλλεσθαι καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐν σπουδῇ ποιῆσθαι τὸ ἀσθενὲς αὐτῶν συνειδὸς ἐπιβρῶσαι· δεῖ γὰρ "μὴ "τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον," ἐννοοῦντας τὸ γεγραμμένον "Μὴ καταφρονεῖτε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, "ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον "τοῦ Πατρὸς." εἶτα πῶς οὐ παγχάλεπον καὶ πρὸς αὐτῶν ἡμᾶς κατηγορεῖσθαι τῶν ἀγίων ἀγγέλων, ὡς ταῖς ἀδελφῶν ἀσθενείαις μονονουχὶ καὶ

έναλλομένους, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ποιουμένους ἐν σπουδῇ τὸ ἀσθενὲς αὐτῶν ἐπιβῶσαι συνειδός;

ΤΟΜΟΣ Δ

ΛΟΓΟΣ Γ.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν. Παραγγείλας ὁ Παῦλος μὴ ἐσθίειν ἱερόθυτα τοῖς δῆθεν τελείαν ἔχουσι γνῶσιν, πειράται λοιπὸν ἀναπέθειν ἐκ τῶν τοῖς ἀρχαιοτέροις συμβάντων, ὅτι τὸ χρῆμα οὐκ ἔστιν ἐπώφελος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπισφαλές, καὶ ὅτι τοῖς ἀδικεῖν εἰωθόσιν ἐπιπηδᾶν οὐκ ἀζήμιον· ἀποκομίζει γὰρ εἰς τὸ δρᾶν ἃ μὴ θέμις, καταδουμένης εὐκόλως τῆς ἀνθρώπου διανοίας ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε κατὰ βραχὺ. δέχεται τοίνυν οὐκ ἀκαλλῆ τοῦ πράγματος εἰκόνα, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἐμφερεστάτην, τὰ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ συμβεβηκότα κατὰ τὴν ἔρημον· ἀποδεικνύοι δὲ καὶ μάλα γοργῶς, ὅτι τὸ συζῆν ἐθέλειν ἀπίστοις οὐδ' ἂν αὐτοῖς γένοιτο τοῖς ἐρηρυσμένοις ἀζήμιον. ὃ δὲ λέγει, τοῦτο ἔστιν· ἐτελειοῦντο διὰ τῆς νεφέλης ἐν τῇ θαλάσῃ, μέσης ἐπηρημένης αὐτοῖς τῆς νεφέλης, μεσιτεύοντος Μωσέως, οἱ τῆς δουλείας ἀπηλλαγμένοι· ἔφαγον τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, ἔπιον τὸ πόμα τὸ ζωοποιόν· πεπότικε γὰρ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς αὐτὸς ὢν ἡ πέτρα· καὶ γὰρ ἔστιν ἄθραυστος ὡς Θεὸς κἂν εἰ πέπονθεν ἐκὼν τοῦ θανάτου τὴν ἔφοδον. πνευματικῶν δὲ πράγματος προανατυπώσεις εἶναι φαμεν τὰ τοιαῦτα· καὶ τί μετὰ τοῦτο τοῖς ἀρχαιοτέροις συνέβη; προσκεκρούκασι δὲ τίνα τρόπον; ἐβεβηλώθησαν ἐν Σαττί, λελατρεύκασιν εἰδώλοις, ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως οἱ ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ βεβαπτισμένοι, καίτοι φάγοντες τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ πόμα πίνοντες τὸ πνευματικὸν συνεπλάκησαν μὲν τοῖς εἰδω 279 λολάτραις· ἐπειδὴ δὲ συνέστιοί τε ἦσαν αὐτοῖς, καὶ τραπέζης ἤπτοντο τῆς εἰδωλικῆς, εὐπάραφοροί τε ἦσαν εὐθύς καὶ παρώλισθον εἰς ἀπόστασιν, καὶ συνεχόρευον γυναιξίν "Καὶ ὁ λαὸς συνιών συνεπλέκετο μετὰ πόρνης," κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ καὶ ἀνέστησαν παίζειν· ἐπισφαλές οὖν ἄρα τὸ συνδιαιτᾶσθαι πονηροῖς καὶ ἀπίστοις· καὶ γοῦν ἔφη που Σολομῶν "Ὁ συμπορευόμενος σοφοῖς σοφὸς ἔσται, ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται."

Καὶ ἡμεῖς γὰρ πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ταῖς τῶν δαιμονίων πλεονεξίαις ὑπεζευγμένοι δεδουλεύκαμεν τῷ νοητῷ Φαραῶ, τουτέστι τῷ ἀρχεκάκῳ σατανᾷ· ἐπονοῦμεν αὐτῷ μάτην οἷα πηλῶ καὶ πλινθείᾳ τοῖς τῆς σαρκὸς ἔργοις ἐμβεβηκότες· ἐξείλετο δὲ καὶ ἡμᾶς ὁ "μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώ"πων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον "ὑπὲρ πάντων·" διεβίβασε καὶ ἡμᾶς οἷα τίνα θάλασσαν τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, τετελείωκε διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ ἄνωθεν τε καὶ νοητὴ νεφέλη, ἡ τοῦ ζῶντος ὕδατος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὴν ποιουμένη τὴν χορηγίαν· ὕδωρ δὲ ζῶν τὸ Πνεῦμά ἐστιν· καὶ γοῦν ἔφη ὁ Χριστὸς "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ "γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος "ζῶντος," διατρανῶν δὲ τὸ εἰρημένον ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς, προσεπήγαγεν εὐθύς τοῖς περὶ τούτου λόγοις "Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἤμελλον λαμβάνειν "οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν·" ἐφάγομεν καὶ ἡμεῖς ἄρτον ἀληθῶς τὸν ζωοποιόν, ἐπίομεν πόμα τὸ πνευματικόν, καθάπερ ἀμέλει κάκεῖνοι τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας· ἡ πέτρα δὲ ἦν ὁ 280 Χριστὸς, ὃς καὶ ἡμῖν

αὐτοῖς ἐκ τῆς ἰδίας πλευρᾶς ὕδατι συμμιγῆς τὸ ἴδιον συνανέβλυσε αἷμα, διανυττόντων αὐτὸν τῇ λόγῃ τῶν τοῦ Πιλάτου στρατιωτῶν. Πᾶσαν τὴν ἱστορίαν παράγει τὴν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς διδάσκων ὅτι ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ τῇ θαλάσῃ βεβαπτισμένοι, καὶ τῶν τροφῶν τῶν πνευματικῶν ἀζιωθέντες, ἐπειδὴ συνέφαγον τοῖς εἰδωλολάτραις, ὠλίσθησαν. τὸ δὲ ἀνέστησαν παίζειν, ἀντὶ τοῦ πορνεύειν μετὰ τῶν μαδιανιτῶν γυναικῶν.

Συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. Διὰ τὴν συνείδησιν οὖν ἀφεκτέον ὦν ἀφεκτέον. συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ· γνωστικὴ γάρ· ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου, ἵνα μὴ κακῶς οἰκοδομηθῇ ἀμαθίαν μιμούμενος ὃ μὴ γινώκη καταφρονητῆς ἀντὶ μεγαλόφρονος γινόμενος. ΤΟΜΟΣ Δ ΛΟΓΟΣ Δ. Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἢ κεφαλῆ ὁ Χριστὸς ἐστίν. Ἐπειδὴ τινες τῶν ἐν Κορίνθῳ νεοπαγεῖς τὸν τῆς προσευχῆς ἀγνοοῦντες τρόπον εἰσοικισάμενοι μὲν τὴν πίστιν, οὐ μὴν ἔτι καὶ ἠκριβωκότες τίνα χρῆ τρόπον εἰς οἶκον ἰέναι Θεοῦ· προσήεσαν μὲν προσευζόμενοι τῷ Θεῷ καὶ τὰς ὑπὲρ γε σφῶν αὐτῶν προσκομίσαντες λιτὰς, εἶτα τοῦτο εὐρῶν ἐν ἀκαλλεστάτῳ σχήματι· ἄνδρες γὰρ τῶν ἐξ ἔθους περιβλημάτων οὐκ ἀπογυμνοῦντες τὰς κεφαλὰς ἐποιοῦντο τὴν πρόσοδον, γυναῖα δὲ ὁμοίως ἀκατασκίαστον τε καὶ ἀναμφίε 281 στον ἔχοντα τὴν τρίχα προσήεσαν τῷ Θεῷ, μονονουχὶ καταβοώσης ἀμφοῖν τῆς φύσεως· δεδώρηται γὰρ ἀνδρὶ μὲν τὴν παρρησίαν, αἰδοῖ δὲ τὸ γύναιον συστέλλει πρὸς εὐκοσμίαν. ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀκόλουθον λογισμοῖς αὐτοῦς ἀναγκαίοις ἐκδυσωπεῖν εἰς γε τὸ δεῖν ἐλέσθαι φρονεῖν ἄ χρῆ, καὶ οἰονεῖ τίνα βραβευτὴν τοῦ ἑκατέρῳ πρέποντος τὸν τῆς φύσεως ποιεῖσθαι νόμον, πειρᾶται ὁ Παῦλος ἐκ τοῦ φυσικοῦ νόμου πείσαι φρονεῖν ἄ χρῆ, καὶ ἄνεισιν ἐπὶ τὴν ἐν ἀρχαῖς τοῦ ἀνθρώπου ποίησιν. κεφαλὴν ἐνθάδε φησὶ τὸ ἀρχέτυπον κάλλος, οὗ τὴν εἰκόνα καταπλουτούντων ὠνομασμένων ἕκαστον νοοῖτ' ἂν εἰκότως, καὶ οὐσιώδη πως τὸν τῆς εὐγενείας, εἴτ' οὖν ἑτέρως ὁμοφυίας, διακληρώσασθαι τρόπον. γέγονε μὲν γὰρ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τουτέστιν Ἀδὰμ, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ· οὕτως γὰρ που φησὶν ὁ τῶν ὄλων δημιουργός "Ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον." οὐκοῦν ἀνδρὸς ἢ κεφαλῆ ὁ Χριστὸς, ἀρχέτυπος μὲν ὡς Θεός, φύσεως δὲ νόμῳ τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ ὁμοειδῆς ὅτε πέφηνεν ἄνθρωπος, καίτοι Θεὸς ὦν ὁ Λόγος, καὶ γοῦν υἱὸν ἑαυτοῦ ἀνθρώπου κατονομάζεται πανταχοῦ καίτοι τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γέννησιν ἀπόρρητον ἔχων· γέγονε λοιπὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀνθρώπου τουτέστιν Ἀδὰμ ἢ γυνῆ, ἔκφυλος δὲ οὐδαμῶς, ὁμοφυῆς δὲ μᾶλλον καὶ ὁμοειδῆς αὐτῷ· καὶ τοῦτο αὐτὸς διωμολόγηκεν ἐναργῶς ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ φήσας "Τοῦτο νῦν ὅστω ἔκ τῶν ὄστων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐπειδὴ δὲ τινες γενητὸν λέγουσι τὸν Υἱὸν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα, ὦν, φησὶν, ἐστὶ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς· κεφαλὴ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς ὁ Χριστὸς· διενθυμείσθαι δεῖ καὶ πρό γε 282 τῶν ἄλλων αὐτοῦς ὅτι τῆς βλασφημίας ἢ δύναμις, οὐ τῆς ἐφ' Υἱῷ θεωρίας ἄψεται μόνης, διελάσει δὲ ὡς περ ἀσχέτω διάττουσα δρόμῳ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα· καὶ τίνα τρόπον, ἐρῶ. Εἰ γὰρ εἶναι γενητὸν φασιν, καὶ τοῖς κτίσμασιν ἐναρίθμιον ἠγεῖσθαι πρέπει τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἐπεὶ ἐστὶ κεφαλὴ παντὸς ἀνδρὸς, πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο κατὰ τὸν ἴσον τρόπον κτιστὸς καὶ πεποιημένος ὑπάρχειν καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, εἴπερ ἐστὶ κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ σχέσιν ἔχοντος οὐσιώδη τὴν πρὸς ἡμᾶς, ἥτοι πρὸς κτίσματα; ὡς γὰρ αὐτοῖ φασιν, πάντη τε καὶ πάντως ἢ κεφαλὴ τῷ λοιπῷ σώματι φυσικοῖς εἰς ταυτότητα συνδέεται νόμοις· οὐκοῦν ὡς διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἤξει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τὸ πρὸς πάντα ἄνδρα συγγενές· πῶς οὖν ἔτι τὴν τῶν γεγονότων ὑπερνήχεται φύσιν; ἢ τίνα ζητήσωμεν τὸν ὄλων Δημιουργόν; ἀλλ' οὐ ταῖς ἐκείνων ἀβελτερίαις ἐψόμεθα· πόθεν; ἀγενήτον δὲ εἶναι πιστεύομεν ὡς ἐξ ἀγενήτου Πατρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ

φύντα Λόγον· κεφαλὴν δὲ ὠνομάσθαι φαμέν παντὸς ἀνδρὸς ὡς ἀρχέτυπον μὲν, ὡς ἔφην, ἐπειδὴ δὲ πέφηνεν ἄνθρωπος ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ ὡς ἀνθρώποις ὁμόφυλα κατὰ γε τὸ ἀνθρώπινον εἰς "κεφαλὴν τῆ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ "τὸ σῶμα αὐτοῦ·" πρωτεύει γὰρ αὐτὸς ἐν πᾶσι κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν. Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κ.τ.λ.

Ὅραξ ὅπως τοῦ ἐκατέρω πρέποντος βραβευτὴν ποιεῖται 283 καὶ ὀριστὴν τὸν τῆς φύσεως νόμον; ἀνδράσι μὲν γὰρ ἡ παρῤῥησία πρεπωδεστάτη, γυναικὶ γεμὴν τὸ ἐγκαλύπτεσθαι κόσμος· οὐκοῦν ὕβρις εἰς τὸ ἀρχέτυπον εἶη ἂν καὶ μάλα εἰκότως, τῆς εἰκόνοσ το ἀκαλλές· εἰ γὰρ ἐστὶν ἀνὴρ εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ, πεποιήται γὰρ κατὰ τὰς γραφὰς οὕτως, σωζέτω Θεῶ τὴν πρέπουσαν παρῤῥησίαν, ἀκατακάλυπτον ἔχων τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐκ ἐπιτιμώσης αὐτῷ τῆς φύσεως εἰς γε τὸ ἐγκαλύπτεσθαι δεῖν· ἐλεύθερον γὰρ τὸ θεῖον καὶ πέρα μώμου παντὸς, ἰδίᾳ τε δόξη καταπλουτοῦν καὶ τεθουμασμένον. καὶ εἴπερ ἐστὶν ἡ γυνὴ καθ' ὁμοίωσιν ἀνδρὸς, καὶ εἰκὼν εἰκόνοσ, καὶ δόξης δόξα, νομοθετεῖ δὲ αὐτῇ καὶ τὸ κομᾶν ἢ φύσις, τί τὸ πρῶτον φιλονεικεῖ τὸ ὑστερίζον ἐν χάριτι; κατ' εἰκόνα μὲν γὰρ καὶ αὐτὴ καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, πλὴν ὡς διὰ μέσου τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε κατὰ τι παραλλάττοι βραχὺ τὴν φύσιν· οὐ γράψομαι αἰδοῖ περιστέλλουσαν, ὡς ἔνι, τὸ ζῶον καὶ στεφανοῦσαν τῇ κόμῃ· τὸ γὰρ τοι παρῤῥησιάζεσθαι, γυναιξὶν οὐκ ἀζήμιον. οὐκοῦν κατακαλυπτέσθω φησὶ διὰ τοὺς ἀγγέλους, δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ταῖς ἐκκλησίαις ἐνιδρυμένους παρὰ Θεοῦ. οὐχ ὅτι πάσχουσί τι ἐν τῷ ὄραν γυναικας· ἄνθρωποι μὲν γὰρ τὸ παχὺ δὴ τοῦτο καὶ ἀπὸ γῆς ἔχοντες σῶμα, καὶ ταῖς ἐμφύτοις ἡδοναῖς πρὸς τὰ αἰσχίω κατωθούμενοι, πάθοιεν ἂν τὸ βλάβος, ταῖς γυναικῶν ὥραις ἐφ' ἃ μὴ πρόσηκεν ἐρεθιζόμενοι· περὶ δὲ γε τῶν ἀγίων ἀγγέλων, τί ἂν τις ἔχοι τοιοῦτον ἢ νοεῖν ἢ φράσαι; ἅγιοι γὰρ εἰσι καὶ ρύπου παντὸς ἀμείνους ὅτι καὶ ἔξω σαρκὸς λεπτοῖς τε καὶ νοητοῖς καὶ τοῖς ὑπὲρ νοῦν τὸν ἀνθρώπινον κεχηρημένοι σῶμασιν· ἀλλ' ὅτι δυσφοροῦσι λίαν εἰ ἀμελοῖτο πρὸς τινος ὁ τοῦ πρέποντος νόμος. πρέποι δὲ γυναιξὶ τὸ κατακαλύπτεσθαι· καὶ τούτου μάρτυς ἡ φύσις· ἡ γὰρ κόμη φησὶν ἀντὶ περιβολαίου δέδοται 284 αὐτῇ. τηρεῖσθω τοίνυν καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ πρέπον διὰ τοὺς εἰδότας ὑπὲρ ἡμᾶς τὴν τοῦ δημιουργήσαντος βούλησιν. Χρηται γεμὴν ὁ θεσπέσιος Παῦλος εὐτεχνία πάλιν ἐτέρα· ἔφη μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πεποιῆσθαι τὸν ἄνδρα· κατόπιν δὲ τῆς αὐτοῦ τιμῆς τε καὶ δόξης οἷον ἐρρίφθαι τὸ θῆλυ, δισχυρίσατο σαφῶς ἐπάγων τὸ ἐξῆς Ἡ γυνὴ γὰρ φησὶ δόξα ἀνδρὸς ἐστὶν· οὐ γὰρ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναικᾶ ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα· εἶτα περιστέλλων εὔ μάλα ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς λυπεῖσθαι τὸ θῆλυ, προσεπάγει καὶ φησὶ Πλὴν οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικός. γέγονε μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἐξ ἀνδρὸς ἢ γυνῆ, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές· εὔρηται γεμὴν εἰς ἀνδρὸς γένεσιν οὐκ ἀσυντελής· συνενεγκοῦσα δὲ ἄμφω πρὸς ἐν ἢ φύσις, ἀλλήλων ἐν χρεία κατεστήσατο οἰκονομικῶς συνείρουσα πρὸς ἀγάπην· Θεὸς δὲ ὅτι τῶν ὄλων ἐστὶν ὁ δημιουργὸς, προσεμπεδοῖ λέγων Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, παρῆκται γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα διὰ Χριστοῦ.

ΤΟΜΟΣ Ε.

ΛΟΓΟΣ Α.

Οὐδεὶς ἐν πνεύματι Θεοῦ λαλῶν λέγει Ἀνάθεμα Ἰησοῦν κ.τ.λ. Ὁ ΚΥΡΙΟΣ ἡμῶν

Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐπηγγέλλετο μὲν ἀπελθὼν πέμψειν ἡμῖν τὸν παράκλητον· προσετίθει δὲ τούτοις τὸ "Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει." συνίεμεν δὲ ἡμεῖς καὶ μάλα ὀρθῶς ὅτι δοξάζει Χριστὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ σοφοὺς ἀποτελοῦν τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, καὶ αὐτὸν τοῖς ἀγίοις ἐνοικίζον δι' ἑαυτοῦ· ἔστι γὰρ ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δοξάζει δὲ καὶ ἐτέρως, ἐνεργεῖ γὰρ τὰ εἰς δόξαν αὐτοῦ διὰ χειρὸς ἀγίων· εἰ δὲ δοξάζει τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, πῶς ἂν εἰς αὐτὸν δυσφημήσειεν τις λαλῶν ἐν Πνεύματι; ἐρεῖ γὰρ μᾶλλον ὅτι Κύριος Ἰησοῦς. οὐκοῦν οἱ τῇ κτίσει συντάττοντες τὸν δι' οὗ τὰ πάντα παρήκται πρὸς γένεσιν, ἀμέτοχοι παντελῶς εἶεν ἂν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· λέγουσι γὰρ ἐναργῶς Ἀνάθεμα Ἰησοῦς· οἱ δὲ ὁμολογοῦντες ὅτι Θεὸς καὶ Κύριος Ἰησοῦς, εὐσεβῶς ἐξ αὐτοῦ μαρτυρηθήσονται τοῦ πράγματος, ὅτι τῆς ἐπ' αὐτῷ θεοπτίας τὴν γνῶσιν μεμυσταγωγῆνται διὰ Πνεύματος· "τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, "καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ." εἰδὼς δὲ τὸ Πνεῦμα τὰ ἐν Θεῷ κεκρυμμένα, ταῖς τῶν ἀγίων αὐτὰ διαπορθμεύει ψυχαῖς, καὶ ἀπλανῆ καὶ ἀμώμητον αὐταῖς ἐνήσει γνῶσιν. καὶ τούτου 286 μάρτυς αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Παῦλος προστιθείς τε καὶ λέγων Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ὡσπερ γὰρ οἱ τῶν ἐπὶ γῆς κρατοῦντες πραγμάτων, καὶ τοῖς τῆς βασιλείας ἐμπρέποντες θρόνοις, διάφοροις τιμαῖς τοὺς τῶν ἰδίων ὑπάσπιστων στεφανοῦσι γνησιωτέρους, οὕτως ἡ ἀγία τε καὶ ὁμοούσιος Τριάς τοῖς ἐξ ὑγιῶς καρδίας καὶ φρενὸς ὀλοτελοῦς ἀγαπῶσιν αὐτήν, ἀμφιλαφῆ διανέμει τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν τὴν κτήσιν, δι' ἐνὸς τοῦ Πνεύματος ὡς διὰ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Πατρὸς· πάντα γὰρ παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. Ἐκάστῳ δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας κ.τ.λ.

Οἶδεν γὰρ οἶδεν καιροὺς τοὺς ἐκάστῳ πρέποντας τῶν παρ' αὐτοῦ δρωμένων, "ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς "σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι," κατὰ τὸ γεγραμμένον· ποῖα γεμῆν χαρίσματα καὶ ποῖαί τινες αἰ διανομαί, καὶ μὴν καὶ τὰ τῶν δυνάμεων ἐνεργήματα, διαλευκαίνει λέγων Ἰδι μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας· σοφίας δὲ λόγος, κατὰ γε τὸ αὐτῷ μοι δοκοῦν, ὁ "ἐν ἀνοίξει "τοῦ στόματος," ὁ πρόχειρός τε καὶ εὔρους καὶ ὡς ἀπὸ γλώσσης ἰὼν τῆς ἄγαν εὐτροχωτάτης. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως· εἰσὶ γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν τινες, οἱ τὸ πρόχειρον μὲν εἰς λόγους οὐκ ἔχοντες, καὶ τοῦ φράζειν εὐκόλως δύνασθαι τὴν παρρησίαν οὐ κεκτημένοι, βαθεῖς γεμῆν ἄγαν εἰς σύνεσιν, νουνεχέστατά τε καὶ λίαν ἰσχνῶς τοῖς ἱεροῖς προσβάλλοντες λόγοις, καὶ μυσταγωγεῖν ἐτέρους οἰοί τε καὶ τὰ τῶν θεωρημάτων 287 τῶν ἀντικαταφιλοῦντες εὐκόλως. ἀλλὰ καὶ τῆς σοφίας ὁ λόγος καὶ μέντοι τῆς γνώσεως δι' ἐνὸς τοῦ Πνεύματος τοῖς ἐλεῖν ἀξίοις χορηγεῖται παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ· λόγος γνώσεως ἔστιν ὅταν τις οἶδε τὸν νοῦν τῶν θείων λογίων καὶ ἱκανὸς ἀναπτύξαι νοήματα, εὐφραδῶς δὲ ταῦτα διδάξαι οὐ δυνάμενος. καὶ τοῦτο δὲ κάκεινο δι' ἐνὸς τοῦ Πνεύματος τοῖς ἀξίοις χορηγεῖται παρὰ Πατρός δι' Υἱοῦ, ὃς διαιρεῖν λέγεται τὰς διακονίας· οὐς μὲν γὰρ τῶν ἀγίων ἀποστόλων διακηρύττειν ἐκέλευσε τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ τὸν τῆς πίστεως λόγον· ἐτέρους δ' αὖ ταῖς τῶν ἐθνῶν ἀπονενέμηκε χώραις. ἐνήργηκε δὲ καὶ τοῦτο διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· καὶ γοῦν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀγίων ἀποστόλων γεγραμμένον εὐρήσομεν ὅτι "Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν "Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι "αὐτούς;" τέθειται δὲ ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἰς ἀποστολὴν ἐθνῶν, καὶ ταύτην ἔλαχεν τὴν διακονίαν· καὶ πιστώσεται γράφων αὐτὸς

"Ἐφ' ὅσον μὲν οὖν ἐγὼ ἐθνῶν εἶμι ἀπόστολος, "τὴν διακονίαν μου δοξάζω." οὐκοῦν διανέμει μὲν ὁ Υἱὸς τὰς διακονίας, ἐνεργεῖ δὲ τὸ χρῆμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον μετ' ἐξουσίας· Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ. ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν δυνάμεων ἐνεργήματα, τουτέστι τὰς διὰ τῶν ἀγίων θεοσημίας, ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἀποπεραίνει Θεός· πάντα γὰρ, ὡς ἔφην, παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι, καὶ ἐφ' ἅπασιν τοῖς κατορθουμένοις ἡ ἀγία καὶ ὁμοούσιος Τριάς δοξάζεται. ἄθρει γὰρ 288 ὅπως ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ὡς ὄντος ἐν ἡμῖν καὶ τὴν τῶν θείων χαρισμάτων ἐνεργοῦντος διανομήν· ἀναβιβάσας δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸν Υἱὸν, ὅς ἐστιν Υἱὸς κατὰ φύσιν, ἄνεισιν οὕτω λοιπὸν ἐπὶ τὸν Πατέρα, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ προσνέμων αὐτῷ.

Ἐτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι. Πίστις ἐν τούτοις εἶη ἂν, καθάπερ ἐγῶμαι, ἢ πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἐδραιότης καὶ ὧν ἂν βούλοιο Θεός· φαμὲν γὰρ οὕτω γενέσθαι πιστὸν "ἐν ὄλω τῷ οἴκῳ αὐτοῦ" τὸν ἱεροφάντην Μωσῆα· οὐ γὰρ τὸ χρῆναι πιστεῦσαι μόνον ὅτι φύσει καὶ ἀληθῶς εἷς ἐστὶ τῶν ὄλων Θεός, πίστις ἂν νοοῖτο καὶ λέγοιτο, ἀλλὰ τὸ εὖ βεβηκέναι κατὰ ψυχὴν, "καὶ ἔτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ" κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· καὶ γοῦν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ προσήεσαν ποτε τῷ Χριστῷ λέγοντες ἐναργῶς "Πρόσθες ἡμῖν πίστιν." δίδοται δὲ πρὸς τούτῳ καὶ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ Πνεύματι. καὶ μοι πάλιν ἐπιτήρει λεπτῶς· τοῦ γὰρ Πνεύματος διανέμειν λεγομένου τὰ τῶν ἰαμάτων χαρίσματα, Χριστὸς ἐστὶν ὁ διδούς· δέδωκε γὰρ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις "ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά·" καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν "Ἀσθενοῦντας θερά"πευετε, καὶ νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, καὶ δαι"μόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε." αὐτοῦ δὲ δὴ πάντως καὶ τὰ τῶν δυνάμεων ἐνεργήματα, πλὴν ἐν Πνεύματι τῷ ἐνὶ· οἷον ἔρριψεν ὁ Μωσῆς τὴν ράβδον εἰς γῆν καὶ γέγονεν ὄφιν, μετεσκεύασεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμούς, ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας· τετελέκασι δὲ πλεῖστα ὅσα καὶ πέρα 289 λόγου καὶ θαύματος οἱ μακάριοι προφηταὶ· ταῦτα δὲ εἶναι φαμεν τὰ τῶν δυνάμεων ἐνεργήματα δι' ἐνὸς τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ καὶ προφητεύει τις ἕτερος, πλὴν οὐ δίχα τοῦ Πνεύματος· ἔχει δὲ τις καὶ διακρίσεις πνευμάτων, πλὴν ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι· ποίων δὲ πνευμάτων, εἴρηται πρότερον· διδόναι γεμὴν καὶ ἐτέροις ἰσχυρίζεται τὸ εἰδέναι γένη γλωσσῶν, καὶ μέντοι καὶ ἐρμηνείας· χάρισμα δὲ τοῦτο φαμεν ἴδιον καὶ ἐν καιρῷ καὶ χρεῖα τισὶν οἰκονομικῶς κεχορηγημένον. Ἄλλ' οἱ μὲν ταῖς γλώσσαις ἐλάλουν, καίτοι πρὶν οὐκ εἰδότες αὐτάς, οἱ δὲ συνῆσαν διερμηνεύοντες καίτοι πάλαι τὸ οὖς οὐκ ἐντριβῆ τε καὶ ἐν ἔθει τῶν τοιούτων ἐχόντων τινῶν· δεδόσθαι γεμὴν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς τὸ τηνικάδε δισχυρίζεται τὸ γλώσσαις λαλεῖν, οὐχ ὡς ἐν μοίρᾳ χαρίσματος, ἀλλ' ὡς ἐν τάξει σημείου τοῖς πιστοῖς· καὶ δὴ καὶ προφητικὸν παρετίθει λόγιον οὕτως ἔχον "Ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις "καὶ ἐν χεῖλεσιν ἐτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' "ὡς πιστεύουσιν." ἐνεργεῖ δὲ διαφόρως ἐν ἐκάστῳ τὸ Πνεῦμα τὴν τῶν χαρισμάτων διανομήν. ἵνα ὡσπερ, φησὶ, τὸ παχὺ δὴ τοῦτο καὶ ἀπὸ γῆς σῶμα συνέστηκεν ἐκ μορίων, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἦτοί τὸ σῶμα αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ Ἐκκλησία, διὰ πολλῆς ἀγίων πληθύος εἰς ἐνότητα τὴν νοητὴν τελεωτάτην ἔχει τὴν σύστασιν. ταύτητοι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαυεὶδ περιεστάλθαι φησὶν αὐτὴν "ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω" περιπεποικιλμένῳ, τὸ τῶν χαρισμάτων οἶμαι πολυειδὲς καὶ τίμιον ὡς ἐν γε τούτῳ σημαίνων. Ὅτι τοίνυν ἔμελλον οἱ τῆς ὑφ' ἡλίῳ μυσταγωγοὶ γλώσση 290 τε ἀπάσῃ καὶ ἔθνει παντὶ προσλαλεῖν τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι καὶ σωτήριον κήρυγμα, σημεῖον ἐδίδου τὰς γλώσσας αὐτοῖς· ἄνδρες ὄντες Γαλιλαῖοι καὶ τεθραμμένοι κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, Ἑβραῖοι τε καὶ ἐξ Ἑβραίων, Μήδοις τε καὶ Πάρθοις, καὶ μέντοι καὶ Ἑλαμίταις,

καὶ τοῖς ἐκ μέσης οἰκούσης ποταμῶν, Καππαδόκαις τε καὶ Αἰγυπτίοις, ταῖς αὐτῶν προσελάλουν γλώσσαις. καὶ διεπεραίνετο μὲν τὸ χρῆμα αὐτοῖς τῇ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι· γέγραπται γὰρ ὅτι "ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρὸς" καὶ τὰ ἐξῆς· ἀλλὰ τρόπος μὲν οἰκονομίας τὸ δρώμενον ἦν, συνίεσαν δὲ οὐ πάντες, ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ταῖς ἑτέρων γλώσσαις ἐλάλουν, ἐπίδειξιν ὡς περ τινὰ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ποιούμενοι χάριν, καὶ φιλοκομπίας ἀφορμὴν δεχόμενοι τὸ σημεῖον, ῥάθυμοι μὲν ἦσαν τὸ δεῖν τοῖς ὄχλοις τὰ ἐκ τῶν ἀγίων προφητῶν διαλέγεσθαι, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς συναγορεύειν δόγμασιν, ὡς ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πολλοῦ προκεκηρυγμένου· ἀποσεμνυόμενοι δὲ ὡς ἐπὶ μόνῳ τῷ δύνασθαι γλώσσαις λαλεῖν, τούτου τε καὶ μόνου μεταποιεῖσθαι δεῖν ὥντο· καὶ τὸ πρᾶγμα ἦν ἐν σπουδαῖς ταῖς προυργιαιτάταις.

Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ κ.τ.λ. Ἠνώμεθα γὰρ ἀλλήλοις, σύσσωμοί τε γεγόναμεν ἐν Χριστῷ, συνεγείραντος ἡμᾶς καὶ μονονουχὶ συνδέοντος διὰ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐν πᾶσιν Ἁγίου Πνεύματος, ὃ καὶ ἐν πόματος τάξει ζωοποιῶν πεποτίσμεθα. καὶ γοῦν ἔφη Χριστὸς ὅτε πρὸς τὸ γύναιον ἐποίητο τοὺς λόγους τὸ ἐπὶ τῇ πηγῇ τοῦ Ἰακώβ "Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν, ὃς "δ' ἂν πῖν ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται "ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον." ἔφη δὲ πρὸς Ἰουδαίους "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς "εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν 291 "ὕδατος ζῶντος· τοῦτο δὲ εἶπεν, φησὶ, περὶ τοῦ Πνεύματος "οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν." καὶ μὴ θαυμάσης· εἰ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς "ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ," κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν, ὁ πλήρης ὑδάτων, ὁ χειμάρρους τῆς τρυφῆς, ὃν ποτίζειν λέγεται τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, πῶς οὐκ ἔδει τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ πόμα τε καὶ ὕδωρ νοεῖσθαι τὸ ζωοποιόν; οὐκοῦν εἰς ἐνότητα κεκλημένοι διὰ τοῦ Πνεύματος, σύσσωμοί τε γεγονότες Χριστῷ, τῆς ἀγάπης τὸν σύνδεσμον τηρήσωμεν ἀρραγῆ.

ΤΟΜΟΣ Ε

ΛΟΓΟΣ Β.

Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσση, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ κ.τ.λ. Ἐξίστησιν αὐτοὺς τοῦ χρῆναι νομίζειν ὡς ἐστὶ δὴ μᾶλλον πρὸς εὐκλείας αὐτῆς τοῦ διερμηνεύειν τὰ προφητῶν, τὸ γλώσσαις λαλεῖν· προὑποκειμένων γὰρ ἐν ἡμῖν καὶ προτιμωμένων πίστεώς τε καὶ ἐλπίδος καὶ μὴν καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεόν τε καὶ ἀδελφούς, ἥτις καὶ παντὸς τοῦ νόμου τὴν πλήρωσιν ἔχει, προσεπαγέσθω τὰ ἕτερα· τότε γὰρ τότε καὶ λίαν ἐπὶ καιροῦ καὶ αὐτῶν ἐσόμεθα τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων μεμεστωμένοι, καὶ τὰς διὰ τοῦ Πνεύματος καταπλουτήσομεν δωρεάς· τὸ προφητεύειν δύνασθαί φημι, τουτέστι τὸ διερμηνεύειν τὰ προφητῶν. ἐνηνθρωπηκότος γὰρ ἅπαξ τοῦ Μονογενοῦς, παθόντος τε καὶ ἐγγεγερμένου, καὶ τῆς καθ' 292 ἡμᾶς οἰκονομίας ἐκπεπερασμένης, ποίας ἦν ἔτι προφητείας καιρὸς, ἢ ποίων ἔτι πραγμάτων ἢ προαγόρευσις; οὐκοῦν τὸ προφητεύειν ἐν τούτοις εἶη ἂν ἕτερον οὐδὲν, πλὴν ὅτι καὶ μόνον τὸ διερμηνεύειν δύνασθαι προφητείας· καὶ τοῖς ἀκρωμένοις ὡς ἔνι καταλευκαίνοντες, εἶτα πρὸς ἀλήθειαν τὸν οἰκεῖον ἐξ αὐτῶν ἐμπεδοῦντες λόγον, ὀρθοί τε καὶ ἀπλανεῖς ἐσόμεθα τῶν καλλίστων ἐξηγηταί. ὁ τοίνυν φησὶ γλώσση λαλῶν οὐκ ἀνθρώποις μᾶλλον ἀλλὰ τῷ Θεῷ προσλαλεῖ· πῶς δὲ ἢ τινὰ τρόπον; οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, φησίν· εἰ γὰρ δέδοται τυχὸν τῷ μὲν δεῖν τῶν μαθητῶν

τὸ γλῶσση τῇ Μήδων δύνασθαι λαλεῖν, ἐτέρω δὲ αὖ τῇ Ἑλαμιτῶν, εἶτα ταῖς Ἰουδαίων προσδιαλέγοντο συναγωγαῖς οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἤγουν ταῖς ἐλλήνων ἀγέλαις, τίς ὁ ἀκουσόμενος, ἢ ποία τῶν λόγων ἢ ὄνησις ἔσται; συνήσει γὰρ οὐδεὶς, πλὴν μόνου τοῦ πάντα εἰδότης Θεοῦ· τῷ γὰρ πνεύματι, φησὶ, λαλεῖ μυστήρια. ἄθρει δὲ ὅπως ὁ Θεῷ λαλῶν πνεύματι λαλεῖ· Θεὸς οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα. οὐκοῦν ὁ γλῶσση λαλῶν Θεῷ μᾶλλον, φησὶ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ· ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομῆν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. συνιείς οὖν ὅτι τὸ προφητεύειν ἐν τούτοις, τὸ διερμηνεύειν ἐστὶ τὰ τῶν προφητῶν, δι' ὧν ὁ τῆς παρακλήσεως πιστοῦται λόγος καὶ ὁ τῶν μυσταγωγουμένων χειραγωγεῖται νοῦς εἰς ἀλήθειαν τὴν ἐπὶ Χριστῷ, προαποδείκνυσι καὶ ἐτέρως ἀσυγκρίτως ὄν ἐν ἀμείνοσι τοῦ γλῶσση λαλεῖν, τὸ διερμηνεύειν τὰ προφητῶν· ἑαυτὸν μὲν γὰρ οἰκοδομεῖ φησὶν ὁ γλῶσση λαλῶν· συνήσει γὰρ αὐτὸς, ἕτερος δὲ ὅλως οὐδεὶς· ὁ δὲ ταῖς τῶν ἀγίων προφητῶν φωναῖς καὶ προῤῥήσεσιν εἰς μαρτυρίαν χρώμενος, 293 ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. μείζον οὖν ἄρα καὶ ἐν ὑπερτάτοις ἀυχήμασι τὸ προφητεύειν ἐστὶν καὶ ἐν ἐλπίσι λαμπραῖς· εἴπερ ἐστὶν ἄμεινον ὁμολογουμένως τὸ ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖν, τοῦ ἑαυτῷ τε καὶ μόνῳ προσδιαλέγεσθαι γλῶσση. Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε κ.τ.λ.

Ἐπειδὴ παράδοξον ἦν καὶ θεόδοτον ἀληθῶς τὸ δύνασθαι γλώσσαις ταῖς ἐτέρων λαλεῖν ἀνδρας ὄντας Ἑβραίους, ἵνα μὴ τις οἴηται τὸν ἀπόστολον καθορίζειν ἀβούλως τοῦ γεγονότος τὸ εἰκαῖον εἶναι λέγειν τὸ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας δεδωρημένον, δέδοται γὰρ εἰς σημεῖον τοῖς πιστοῖς· ἀποδέχεται τὸ χρῆμα καὶ φησὶ Θέλω δὲ πάντας λαλεῖν γλώσσαις, ἀποκείρει δὲ παραχρῆμα σαφῶς τὴν ἐν γε τούτῳ σπουδὴν, καὶ μεθίστησι πρὸς τὸ ἄμεινον ἐπενεγκῶν εὐθύς Μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε, μείζονά τε τὸν προφητεύοντα τοῦ γλῶσση λαλοῦντος ἐναργέστατα λέγων· καταδείκνυσι δὲ οὐδὲ παντελῶς ἀνόνητον ἐκεῖνο τοῖς ἔχουσι καὶ τοῖς ἀκρωμένοις, ἐπιφέρων Ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύη, τουτέστιν εἰ μὴ ἔχοι τινὰ τὸν αἰεὶ προσεδρεύοντα καὶ τοῖς μυσταγωγουμένοις διερμηνεύοντα.

ΤΟΜΟΣ Ε

ΛΟΓΟΣ Γ.

Καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον. Εἰσεφοίτων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τινὲς τῆ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεία πεπλουτηκότες τὸ δύνασθαι γλώσσαις λαλεῖν· εἶτα 294 δέον τὰς ἐν αὐταῖς ποιεῖσθαι προσευχὰς, καὶ πρό γε τούτων λιτὰς ἤγουν ψαλμωδίας, τῇ τῶν παρόντων γλῶσση κεχρηῆσθαι δυναμένους, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, ἐναβρυνόμενοι δὲ τῷ τῶν γλωσσῶν χάρισματι μόνῳ, οὔτε προσευχὰς ἢ ψαλμωδίας ἐποιοῦντο· τοῦτο διδάσκει ὁ Παῦλος ὅτι ἐὰν μὴ εἰσιν οἱ ἀκούοντες ἐπιστήμονες τῆς γλώσσης, ἢ διαλέγοιτο ὁ τὸ χάρισμα ἔχων, οὐδὲν ὄφελος ἐκ τοῦ πράγματος· μύρια γὰρ εἰσιν ἔθνη καὶ πολλαὶ γλώσσαι τῶν ἀνθρώπων· ἄφωνον δὲ οὐδὲν τῶν ἄπαξ τελούντων ἐν λογικοῖς ἢ ἐν ἀνθρώποις. Ἄφωνον λέγει παντελῶς οὐδὲν τῶν τελούντων ἐν λογικοῖς ἤγουν ἐν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τῆς ἐκάστου φωνῆς τὴν δύναμιν εἰ μὴ τις εἰδείη τυχόν, μήτε μὴν ἐκεῖνοι τῆς αὐτοῦ γλώσσης εἶεν ἐπιστήμονες, ἀλλήλοις ἔσσονται βάρβαροι, καίτοι λαλοῦντες ὀρθῶς κατὰ γε τὴν ἰδίαν ἐκάστου φωνήν. δεῖ δὴ οὖν ἄρα τοὺς διδάσκειν ἐτέρους ἐθέλοντας, τὸν συνήθη τοῖς ἀκρωμένοις ἐρεύγεσθαι λόγον· εἰ δὲ ἄσημός τε ὁ

φθόγγος ἦν καὶ ἀσυνήθης ἢ φωνή, πεποίηκε μάτην εἰκαίω τινὶ κτύπῳ προσαράξας μόνον τὴν τοῦ μανθάνοντος ἀκοήν.

Δεῖ, φησὶ, τοὺς διδάσκειν ἐθέλοντας, συνήθη τοῖς ἀκροωμένοις λαλεῖν λόγον, ἐπεὶ εἰς μάτην πονεῖ· οὐ γὰρ τὸ ἐν μόναις γλώσσαις λαλεῖν ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. Ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσση, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται. Πνεῦμα ἐν τούτοις τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ὀνομάζει χάριν, τουτέστι τὸ δύνασθαι γλώσσαις λαλεῖν. ἐὰν οὖν, φησὶ, τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εὐχὰς προσεύξωμαι πνεύματι, τουτέστιν 295 ἀποκεχρημένος τῇ γλώσση τῇ διὰ τοῦ πνεύματος, ἔξω ἄκαρπον τὸν νοῦν· δεῖ γὰρ ἐν προσευχαῖς συντείνεσθαι, καὶ τὰ τελούντα πρὸς σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ ζητεῖν, οὐκ ἐναβρύνεσθαι γλώσση καὶ γίνεσθαι ἀπλῶς τοῦ γλώσση λαλεῖν· ἐπεὶ ὁ νοῦς ἄκαρπος γίνεται, μηδεμίαν ἐκ τῆς τοιαύτης φιλοτιμίας ἀποφερόμενος ὄνησιν. Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοί. Δεῖ με τοίνυν, φησὶν, εἴπερ ἐλοίμην προσεύχεσθαι γλώσση τουτέστιν εὐδοκιμεῖν ἐν τῷ λαλεῖν γλώσση, πειρᾶσθαι σπουδαίως μὴ ἄκαρπον ἔχειν τὸν νοῦν, μηδὲ μόνου γενέσθαι τῇ γλώσση λαλεῖν ἀλλὰ διεγείρειν ἐν ἐμαυτῷ τὸν νοῦν. καὶ εἰ ψάλομι τυχὸν ἐν γλώσση ψάλλειν οὐδὲν ἤττον καὶ τῷ νοί ἐν τῷ νοεῖν τῆς ψαλμωδίας καὶ τῆς προφητείας τὴν δύναμιν, καὶ μὴ ἀζητήτους ἔαν τοὺς τοιούτους λόγους. εἰ γὰρ εἰκαίως λέγοιμι φωνὰς, "γέγονα χαλκὸς "ἠχῶν." διὸ ἄμεινον τὸ προφητεύειν ἢτοι διερμηνεύειν τὰς θείας γραφὰς ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ γλώσσαις ἀπλῶς κατακεκρησθαι φιλεῖν. τί οὖν ἔσται τὸ ἄμεινον; Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι καὶ τῷ νοί. πνεύματι δὲ πάλιν ἐνθάδε, τῷ διὰ τοῦ Πνεύματος χαρίσματι λέγει. ἐπειδὴ δὲ σκοπὸς αὐτῷ διὰ πλείστων ὄσων καὶ ἀναγκαίων ἐννοιῶν ἀνόνητον ἀποφῆναι τὸ γλώσση λαλεῖν, οὐχ ἐπομένου τοῦ δύνασθαι διατρανοῦν ἑτέροις τὰ προφητῶν, προσεπάγει καὶ ἕτερα δι' ὧν ἂν τις εἶδοι λέγοντα σαφῶς. 296 Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογῆσης τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ιδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν; Ὅταν, φησὶν, αὐτὸς μὲν γλώσση λαλῆς, ὁ γεμὴν ἐν τάξει τῇ τοῦ λαϊκοῦ κείμενος, εἰ τὴν σὴν οὐκ εἰδείη φωνὴν, πῶς προσυπακούσεται τὸ Ἀμήν ἐν ταῖς ἰδίαις εὐχαριστίαις ἢτοι προσευχαῖς; ὅτι γὰρ ταῖς τῶν ἡγουμένων εὐχαῖς τὰς τῶν ὑπὸ χεῖρα συγκαταλήγειν ἔθος ἐν ἐκκλησίαις παντὶ τῷ σαφές. προσυπακούουσι γὰρ τὸ Ἀμήν ταῖς ἑαυτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἰκετείαις τὸ πέρας ἐπάγοντες τῇ τοῦ ἱερέως φωνῇ, ἵνα τῇ τῶν ἱερέων τελειότητι τὸ δοκοῦν ἐλλείπειν, τοῖς τῶν λαῶν ἀναπληρῶτο μέτροις, καὶ οἶονεὶ "τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν "μεγάλων" ὡς ἐν ἐνότητι πνεύματος παραδέχοιτο Θεός. ταῖς γὰρ τῶν ἱερέων εὐχαῖς τὰς ἑαυτῶν παραζευγνύντες οἱ ὑπὸ χεῖρα λαοὶ, δεκτὰς ἔσσεσθαι πεπιστεύκασιν· τούτῳ τῷ σκοπῷ καὶ πενιχρὰς θυσίας ὁ Θεὸς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐκέλευσε προσάγεσθαι τῶν ὀλοκαυτωμάτων, ἵνα τὸ βραχὺ τῷ τελείῳ συμμιγὲν, δεκτὸν γένηται τῷ Θεῷ· ἐν γὰρ οἱ πάντες ἐσμέν ἐν Κυρίῳ. ὅταν τοίνυν, φησὶ, σὺ μὲν γλώσση λαλῆς· τοῦτο γὰρ ἐστὶν τὸ εὐλογεῖν πνεύματι· ὁ μὴ εἰδὼς δὲ φῆς, πῶς ἐρεῖ τὸ Ἀμήν ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ εὐχαριστίᾳ; δράσεις μὲν γὰρ ὀρθῶς αὐτὸς, κατὰ γε τὸν ἐνόντα σοὶ νοῦν, πλὴν ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. δεῖ δὲ δὴ πάντα πράττεσθαι πρὸς ἡμῶν εἰς οἰκοδομὴν καὶ εἰς ὄνησιν ἀδελφῶν.

ΤΟΜΟΣ Ε

ΛΟΓΟΣ Δ.

Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν. Ἐπὶ καιροῦ δὴ λίαν καὶ σοφῶς εὐαγγέλιον ἀποκαλεῖ τὸ περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως κήρυγμα, καὶ

αὐτοῦ δὲ πάντως που Χριστοῦ· καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ἀγαθοῦ παντὸς ἀπαγγελία τοῖς τὴν πίστιν εἰσδεδεγμένοις· ἐν αὐτῷ δὲ φησὶν αὐτοὺς ἐστάναι τε καὶ σώζεσθαι. τοῦ μὲν ἐστάναι κατασημαίνοντος τὸ ἐν ἐδραϊότητι τῆς ἐλπίδος καὶ τὸ ἐν καλῷ τῆς δόξης γενέσθαι τοὺς πεπιστευκότας· τοῦ δὲ γε σώζεσθαι, τὸ καὶ αὐτῆς ἀναπεφάνθαι τῆς ἀμαρτίας ἀμείνους, καὶ τῶν τοῦ θανάτου βρόχων ἐπέκεινα δραμεῖν. Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον.

Παραδεδωκέναι φησὶν αὐτοῖς οὐ τὸ εἰς νοῦν ἦκον ἀπλῶς καὶ ἀβασανίστως εἰσδεδεγμένον, ἀλλ' εὐαγγέλιον ὃ παρέλαβεν, ἐνιέντος αὐτῷ τὴν γνῶσιν τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνηνθρωπηκότος· ἔφη γὰρ πάλιν ὁ αὐτὸς διὰ τοῦ εὐαγγελίου "Οὐδὲ "γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὐδὲ ἐδιδάχθην, "ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ." εἶπερ οὖν ἐστὶ θεοδίδακτος ὁ παραδιδούς, πῶς οὐκ ἀληθὲς τὸ δι' αὐτοῦ κηρυσσόμενον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, δηλονότι τῆς τε παλαιᾶς καὶ νέας; πολ 298 λοι γὰρ λῖαν οἶ τε τοῦ θανάτου Χριστοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως μάρτυρες· εἶναι λοιπὸν κατ' οὐδένα τρόπον ἐνδοίαστον τὸ ἐκτεθνάναι μὲν ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ σάρκα Χριστὸν Ἰησοῦν, ἴν' ἐξέλη τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν· ἐγηγέρθαι τε αὐτὸν πατοῦντα τὸν θάνατον, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὸ χρεῖμα κερδάνωμεν. ἀναγκαίως δὲ εἰς τὸ παρὸν οὐ τεθνάναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τετάφθαι φησὶν αὐτόν· πιστούμενος γὰρ τὸ τεθνάναι κατὰ ἀλήθειαν ὁ Ἐμμανουήλ, τέθειται ἐν μνημείῳ· πλὴν ἀνεβίω, καθάπερ ἔφη ἀρτίως· διὰ μὲν τοῦ τεθνάναι σαρκὶ πληροφορῶν ὅτι γέγονε σὰρξ, καίτοι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος· διὰ δὲ τοῦ πατήσαι τὸν θάνατον, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ἐναργῶς ἀποφαίνων. πλὴν οὐκ ἀλλότριον ζωοποιεῖ ναὸν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, οὐδὲ τό τινος ἀπλῶς, σῶμα δὲ μᾶλλον τὸ ἴδιον αὐτοῦ, δι' οὗ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τεθνάναι λέγεται, ἵνα καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως ἀγαθὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀληθῶς γεγονὸς εὐρεθῆ· ὅλη γὰρ ἦν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ πατοῦσα τὸν θάνατον· οὕτω γὰρ αὐτῷ συνταφῆναι τε καὶ συνεγηγέρθαι λεγόμεθα, συγκαθίσει τε καὶ "ἐν τοῖς ἐπουρανίοις." οὐκοῦν ἐγηγέρθαι μὲν φησὶ κατὰ τὰς γραφάς, ὥφθαι δὲ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, ἀνά μέρος τε τισὶν ὡς ἐξειλεγμένοις, καὶ μὴν καὶ κατὰ πληθύν· ὥφθη δὲ κάμοι ὡσπερ εἰ τῷ ἐκτρώματι τῶν ἀποστόλων. μετριάζει δὲ σφόδρα, διῶξαί τε τὴν ἐκκλησίαν ἰσχυρίζεται, πλὴν ἠλεῆσθαι παρὰ Χριστοῦ καὶ κεκληῆσθαι πρὸς ἀποστολήν· ἀποφῆναι δὲ τὸ μέγα τῆς ἀναστάσεως μυστήριον, οὔτε τοῖς ἀρχαίοις ἀγίοις ἠγνοημένον· προεῖρηται γάρ· οὔτε μὴν τοῖς 299 ἐξειλεγμένοις εἰς ἀποστολήν οἱ καὶ "αὐτόπται καὶ ὑπηρέται "γεγόνασι τοῦ λόγου." Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;

Καταπλήττεται τῶν οὐκ οἶδ' ὅπως ἀναπεισμένων ταῖς ἱεραῖς τε καὶ θείαις ἀντιφέρεσθαι γραφαῖς, καὶ ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο φρονεῖν ἀποτολμώντων· εἰ γὰρ ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς οὐχ ἵνα μὲνη νεκρὸς, ἀλλ' ἵνα κρείττων θανάτου καὶ φθορᾶς εὐρεθῆις, ὁδὸς ὡσπερ τις καὶ θύρα τῆ τοῦ ἀνθρώπου γένηται φύσει πρὸς τε τὸ δύνασθαι καταθλεῖν τῆς φθορᾶς καὶ παλινδρομηῆσαι πρὸς ζωὴν, πῶς, ἐγηγερμένου τοῦ δι' ἡμᾶς ἐν νεκροῖς ἵνα καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ πρὸς ζωὴν, τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις καταδεσμοῦσιν ἔτι τοὺς δι' οὓς τεθνάναι καὶ ἀναβιώναι λέγεται Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Ἐμμανουήλ; τί παραιροῦνται τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον τῶν ἐξ ἀναστάσεως ἀγαθῶν, καὶ τὸ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας συκοφαντοῦσι πέρας; εἰ γὰρ γέγονεν ὁ Χριστὸς ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἔψεται που πάντως ἀπαρχῆ ἴδια τὸ λεῖπον αὐτῆ, καὶ τῷ πρωτοτόκῳ συμπαρομαρτήσειεν ἄν, καὶ μάλα εἰκότως, οἷόν περ ἄν νοοῖτο πρωτότοκος. καὶ μαρτυρήσει λέγων αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Παῦλος "Εἰ γὰρ

"σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, "ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα." οὐκοῦν εἰ συναινοῦσί τινες ὡς ἐγήγερται μὲν ὁ Χριστὸς, οὐ προσίενται δὲ τῆς ἐκ 300 νεκρῶν ἀναστάσεως τὸ μυστήριον, ἠγνοήκασιν παντελῶς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς τὸν σκοπὸν· γέγονε γὰρ ἄνθρωπος οὐ δι' ἑαυτὸν ὁ Θεὸς Λόγος, "ἀντὶ δὲ τῆς προκειμένης "αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας;" διὰ ποῖαν αἰτίαν, διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ σοφώτατος Παῦλος "Ἐπειδὴ γὰρ τὰ παιδία κεκοινωνήκεν αἵματος καὶ σαρκὸς, "καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ "θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, "τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ "θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας." οὐκοῦν εἰ μὴ καταργηθῆ ὁ θάνατος, εἰκαῖον αὐτῷ τὸ σκῆμμα, ἀνόνητον δὲ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον· διημαρτήκαμεν δὲ καὶ τῆς εἰς ζωὴν ἐλπίδος· κεκλήμεθα δὲ πῶς εἰς υἰοθεσίαν καὶ ἔσμεν τέκνα Θεοῦ, καθά φησιν Ἰωάννης ὁ σοφός; εἴπερ ἔστιν ἀληθὲς ὡς "υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμεθα τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν," ποῖα δὲ ὅλως ἢ ἀπολύτρωσις, εἰ μὴ θανάτου κρείττους ἡμᾶς ἀπέφηνεν ὁ Χριστός; ἢ πῶς "μετασηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ;" ποῖος γὰρ ὅλως ὁ τοῦδε καιρὸς, εἰ μὴ ἀπρακτὴς θάνατος; ἢ ποῖος ἔσται μετασηματισμὸς, τοῖς ἐν ταυτότητι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν χείροσιν ἐσομένοις;

Ἄθρει δὲ ὅπως περιίστησιν εὐτέχνως εἰς ἀναγκαίαν ὁμολογίαν τοῦ χρῆναι λέγειν ὡς ἀναβιώσονται κατὰ καιροῦς τὰ ἐκ γῆς ἡμῶν σώματα. εἰ γὰρ δὴ, φησὶ, διὰ πάσης τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἐγγεγερμένος ἐκ νεκρῶν διακεκήρυκται Χριστὸς, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; ἀπέθανεν γὰρ, ὡς ἤδη φθάσαντες εἴπομεν, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον ἀλλ' ἡμῖν· ἴν' ἐπεὶ ἔστι ζωὴ κατὰ φύσιν ὡς Θεός, τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς καταργήσῃ θάνατον, ὡς 301 ἐψομένης αὐτῷ τῆς ἀνθρώπου φύσεως· ἀνεβίω γὰρ καὶ γέγονεν ὡς περ τις ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴ μεταφοιτώσης εἰς ζωὴν καὶ ἀνακτιζομένης εἰς ἀφθαρσίαν καὶ νικώσης θάνατον· καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ· λαβόντος τοῦ πράγματος τὴν ἀρχὴν, πῶς ἀπομενοῦμεν ἐν γῆ; ἢ πῶς ἐν ὑμῖν τινες ἀποτολμῶσι λέγειν οὐκ ἀναβιώσεσθαι τοὺς νεκρούς; Σαδδουκαῖοι δὲ οὗτοι, κατὰ γε τὸ εἶκός· ἔφασκον γὰρ αὐτοὶ "μὴ "εἶναι ἀνάστασιν μήτε ἄγγελον μήτε πνεῦμα"· σεσυκοφαντήκασιν δὲ τῆς ἀναστάσεως τὸ μυστήριον καὶ Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος "λέγοντες ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι."· πλὴν ἐναυάγησαν ἐκεῖνοι περὶ τὴν πίστιν, καὶ ὅσοι ταῖς ἐκείνων ἐξιτηλίας ἔπασθαι βούλονται. εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα καὶ τὸ κήρυγμα ἡμῶν. Ἀκολουθεῖ γὰρ ὡς περ τῷ πρώτῳ τὸ δεύτερον, καὶ τῷ δευτέρῳ συναναίρειται τὸ πρῶτον· οὗ δὴ γεγονότος, ἡγουν πρὸς ἡμῶν παραδεχθέντος εἰς πίστιν, κενὸν καὶ ἀδρανὲς ἔσται τῶν ἀγίων ἀποστόλων τὸ κήρυγμα· κενὴ καὶ ἡ πίστις· ἔχει γὰρ ὡδε τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως τὸ διὰ τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν μεμυσταγωγημένοις· πῶς οὖν ἔτι πιστεύσομεν, εἰ μὴ ἀνεβίω κατὰ τινος; εὐρισκόμεθα γὰρ φησὶ καὶ ψευδομάρτυρες κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἠγειρεν τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἠγειρεν εἴπερ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἶτα τοσαύτη πληθὺς ἀγίων πῶς ἂν διαφύγοι συκοφαντίας γραφήν; οὐκοῦν εἶεν ἂν οὐδὲ ἅγιοι· πόθεν; οἷς ἂν εἴη τὸ πλημμέλημα συκοφαντία κατὰ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οὐχ ὡδε ταῦτα ἔχει, ἀψευδεῖς γὰρ οἱ μυσταγωγοὶ Χριστὸν ἐγγεγέρθαι λέγοντες.

εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαῖα ἢ πίστις ὑμῶν. Ἀληθέστατα καὶ λίαν ὀρθῶς προσεπάγει τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο· δικαιοῖ μὲν γὰρ ἢ πίστις, ἀλλ' εἴ τις αὐτῇ καθαρίζει τὸ μάταιον ὡς Χριστοῦ μὴ ἐγγεγερμένου, τί τὸ διάφορόν ἐστι λοιπόν; οὐκοῦν ἐνεσχίμεθα τοῖς ἀρχαίοις ἐγκλήμασιν, ἀναπόνιπτον ἔχομεν τὴν ἁμαρτίαν· μάτην καὶ ὁ θεσπέσιος

ἔφη μελωδός "Εὐδόκησας κύριε τὴν γῆν σου, ἀφήκας τὰς "ἀνομίας τῶ λαῶ σου, ἐκάλυψας πάσας τὰς ἀμαρτίας "αὐτῶν." καὶ πάλιν "Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, "καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι· μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ "μὴ λογίσηται Κύριος ἀμαρτίαν." καίτοι τὸν ἕν γε τούτοις μακαρισμὸν ἐπὶ τε τὴν περιτομὴν καὶ τοὺς ἐξ ἔθνῶν κατευρύνεσθαι, φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, "Ὅς παρεδόθη διὰ τὰ παρα"πτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν." Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπόλωντο. Ἠπάτηνται γὰρ ὡς ἔοικεν καὶ ἀμισθὶ τεθείκασιν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, εἴ γε μὴ ἐγήγερται Χριστός· εἰ μὴ ἀθανασίας ἐστὶ πλήρης τῶν ἀγίων ἢ ἐλπίς, εἰ μὴ προσδοκῶσι συμβασιλεύειν αὐτῷ, ἀπολώλασι τάχα που, καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων καὶ αὐτὸν ἀνατλάντες τὸν θάνατον ζημίαν ἔχουσι πόνων· ἄπαγε τῆς οὕτω δεινῆς ἀμαθίας· ἀναστήσονται "γὰρ οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις," κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, καὶ ταλαντεύει ἐκάστῳ τὸ ὅτι 303 μάλιστα πρέπον αὐτῷ τῶν στεφάνων ὁ διανομεὺς, ἐποίει δὲ πάντως τοῖς δυσσεβοῦσιν τὴν κόλασιν· κρίτης γὰρ ἐστὶν τῶν ὄλων ὡς Θεός. Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο κ.τ.λ.

Δέχεται λοιπὸν ὡς ὁμολογούμενον τὸ χρῆναι πιστεύειν, ὡς ἀνεβίω μὲν Χριστὸς, καὶ γέγονεν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρῶτος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πατήσας τὸν θάνατον· καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ πρῶτος εἰς αὐτὸν ἐμβέβηκεν, καὶ γέγονεν ἀπαρχὴ τῶν ὠλισθηκότων εἰς φθοράν· ἔψεται δὲ ὅτι τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσει καὶ ἡ τῶν νεκρῶν, προσεπάγει λέγων Ὡσπερ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ἄθρει δὲ ὅπως τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον θεοπρεποῦς ἀνάμεστον εὐτεχνίας ἀποφαίνει πάλιν· ἔδει γὰρ ἔδει, φησὶν, ἀνθρωπον ὑπὲρ ἡμῶν νικῆσαι τὸν θάνατον· ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας ὁ ἐκ Θεοῦ πεφηνῶς Θεὸς Λόγος, οὐκ ἀγγέλων ἐπελάβετο, καθὰ φησὶν αὐτὸς, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ, ἵνα κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῇ· ἔδει γὰρ, ὡς ἔφην, θεραπεύεσθαι τὸ ἠῤῥώστηκός, ἀναστήναι τὸ πεπτωκός· ἔδει καταθλῆσαι θανάτου δι' ὑπακοῆς καὶ δικαιοσύνης τὸ ὑπ' αὐτῷ γεγονός διὰ παραβάσεως καὶ ἀμαρτίας· ταύτη γέγονεν ἀνθρωπος οὐκ εἰδὼς ἀμαρτίαν ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵν' ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες κατακεκρίμεθα, τῆς ἀνθρώπου φύσεως παθούσης τὸν θάνατον, οὕτω καὶ δικαιοθέντες ἐν Χριστῷ συναποδυσόμεθα τῇ ἀμαρτίᾳ τὸν ἐξ αὐτῆς ἀναφύντα θάνατον. 304 καὶ μαρτυρήσει λέγων αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Παῦλος Ὡσπερ "γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατ"εστάθησαν οἱ πολλοί." οὐκοῦν ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσι, καταδεδικασμένης ὡς ἔφην ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως διὰ τὴν παράβασιν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ ζωοποιηθήσονται, πάλιν εὐλογουμένης ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως κατὰ τὸν ἴσον τρόπον διὰ τὴν δικαίωσιν. λύσις οὖν ἄρα τῶν πρώτων τὰ δεύτερα· "Παρεδόθη γὰρ διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ "τὴν δικαίωσιν ἡμῶν" ἐγγεγεμένῳ δὴ οὖν συνεγηγέρμεθα καὶ ἡμεῖς· ζωὴ γὰρ ἐστὶ κατὰ φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος· οὐχὶ δήπου μόνη τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τὸ τῆς αὐτοῦ φύσεως ἀγαθὸν δωρούμενος, φημί δὴ τὴν ζωὴν, ἀλλ' εἰς ὅλην αὐτὸ παραπέμπων τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν. ἐγήγερται μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὡς ἀπαρχὴ Χριστὸς, "ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς "πρωτεύων," κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἔψεται γεμῆν ἐν καιρῷ τὸ ἀναβιῶναι τοὺς ἄλλους, πλὴν κατὰ τὸ εἶκος οὐ χύδην, ἀλλ' ἐν κόσμῳ τε καὶ διακεκριμένως καὶ οἶον ἐν κελεύσματι. μετὰ γὰρ τοὶ τὴν ἀπαρχὴν, τουτέστι Χριστὸν, τοὺς αὐτοῦ φησὶν ἐγερθήσεσθαι· δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ἐν καιρῷ τῆς ἐπιδημίας, ἤγουν γεγονότας μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ ὡς ἐν πίστει κεκοιμημένους. ἦσαν μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἅγιοι κατὰ καιροὺς ἐν τῷ Ἰσραὴλ, τῆς ἐν

νόμῳ ζωῆς ἐπαινουμένης τε καὶ κρατούσης ἔτι· πλὴν ἀμείνους οἱ ἐν Χριστῷ, δεδικαίωνται γὰρ διὰ πίστεως, καὶ τῆς θείας φύσεως γεγόνασι κοινωνοὶ, καὶ τὸ τῆς υἰοθεσίας ἐκπεπλουτήκασιν πνεῦμα· κέκληνται δὲ καὶ εἰς ἀδελφότητα κατὰ χάριν τοῦ κατὰ φύσιν τε καὶ ἀληθῶς Υἱοῦ· καὶ ἦν μὲν πνεῦμα δουλείας ἐν τοῖς ὑπὸ νόμον, κράζομεν δὲ ἡμεῖς "Ἀββᾶ ὁ πατήρ." οὐκοῦν 305 ἀμείνους, ὡς ἔφην, τῶν ἀρχαιοτέρων οἱ ἐν Χριστῷ· τοιγάρτοι καὶ πρῶτους αὐτοὺς ἀναβιώσεσθαί φησιν, οἷον ἰόντας κατ' ἴχνος τῆ πάντων ἀρχῆ, διὰ τοι τὸ εἶναι προσεχεστέρους αὐτῇ, καὶ προτετιμηῆσθαι ταύτῃ τοι τῶν ἄλλων. ὑπεμφαίνει δὲ τι τοιοῦτον καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν παραβολαῖς εὐαγγελικαῖς· ἔφη γὰρ ὅτι τοὺς ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα μισθούμενος· οἰκοδεσπότης δὲ οὗτος· "ὄψιας γε" γεννημένης ἔφη τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ Κάλεσον τοὺς ἐργάτας "καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων "ἕως τῶν πρῶτων."

Εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῶ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Παραδοθήσεσθαί φησιν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ Υἱοῦ, κατηργημένης ἀρχῆς ἀπάσης τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου λοιπὸν ἀπρακτοῦντος εἰσάπαν. Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποτάσσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἦ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπειδὴ τινες ἐξευτελίζουσιν πειρῶνται τό γε ἔφ' ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν λέγοντες παραδίδουσι τῷ Πατρὶ τὴν βασιλείαν καὶ ὑποτάττεσθαι ὡς μειζόνι, λεκτέον ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπέμεινεν τὴν ἐθελούσιον κένωσιν γεγονῶς καθ' ἡμᾶς, καὶ οἷον ἐξ ὑψωμάτων ἑαυτὸν ταπεινώσας, σύμμορφος ὢν καὶ ἴσος τῷ Πατρὶ· καὶ κέκρυπται μὲν ἐν Θεῷ, ἀποκαλυφθήσεται γεμὴν ἐν δόξῃ κατὰ τὸν τῆς συντελείας τοῦ νῦν αἰῶνος καιρὸν, νῦν ἐν δεξιᾷ καθήμενος τοῦ Πατρὸς. εἰ δὲ καταβιβάζεται τῆς νῦν ἐνούσης αὐτῷ τιμῆς, δευτέραν ἄρα κένωσιν ὑφίσταται; εἰ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν παραδίδωσι, πῶς ἔρχεται "μετὰ τῶν ἁγίων ἁγ" γέλων ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ;" οὐκοῦν καὶ ἀνεθέ 306 λητον τῷ Υἱῷ τὸ "ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τεθῆναι τοὺς "ἐχθροὺς αὐτοῦ," εἴ γε νῦν μὲν συμβασιλεύει τῷ Πατρὶ, τότε δὲ τῆς βασιλείας ἐκπίπτει. ὅμως κἂν ὑποτάσσεται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ οὐ κατὰ τοῦτο ἥττων ἐστὶ τοῦ Πατρὸς· τὸ γὰρ τῆς ὑποταγῆς χρῆμα, οὐ φύσεως καὶ οὐσίας ὅρος ἐστὶν, ἀλλὰ πράγματος ὑπεμφαίνει τρόπον. εἰ γένοιτο καὶ ἔφ' ἡμῶν οὐχ ἕτερουοσίους ὄντας ἀλλήλοις ἀποφαίνει· πόθεν; ὑποτάττεται γὰρ πατρὶ μὲν ὁ υἱός, δεσπότη δὲ δούλος, διδασκάλῳ δὲ μαθητῆς, ἡγουμένῳ δὲ τις τῶν ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑπεζυγμένων. ἀλλ' οὐδὲν ἐν τούτοις ὁ τῆς ὁμοουσιότητος ἀδικεῖται λόγος· εἰσὶ γὰρ ἀλλήλοις ὁμοειδεῖς, κἂν εἰ τοῦτον ἔχοιεν τὸν τρόπον, εἴκοντες τε ἀλλήλοις καὶ ὑποταττόμενοι καὶ τὸ μὴ οὐκ ἀτιμάζοντες διὰ τὸ σύμφερον. τὸ τοίνυν καὶ ἔφ' ἡμῶν ἀσθενοῦν πῶς ἐπὶ Θεοῦ κρατύνουσιν; εἰ γὰρ φύσεως ἰδιότης ἦτοι μέτρον καθά φασιν τὸ ὑποτάττεσθαι ἐστὶ τῷ Υἱῷ, τὸ μὴ ὑποτάττεσθαι φύσεως ἑτέρας ἰδιότης ἐστὶν αὐτῷ, τάχα που τὸ ἄμεινον παρ' ἐκείνην ἐχούσης, εἴπερ ἐστὶν ἐν μείοσιν ἢ ὑποταγή· οἰκονομικῶς γὰρ ὑποτάττεται δι' ἡμᾶς. ὁ δὲ τῶν ῥητῶν οὕτως· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἀμαρτήσας γέγονεν ὑπὸ φθορὰν καὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων ἀποστὰς τοῦ φύσει Θεοῦ, γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὁ Μονογενὴς καὶ κατήργηκε τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἐξῆρε καὶ τὴν τοῦ θανάτου ρίζαν τὴν ἀμαρτίαν, ἐξέβαλε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου. ταῦτα δὲ πάντα πεποιηκῶς καὶ τῆς ὅλης οἰκονομίας συμπεπερασμένης, παραδίδωσι τουτέστι προσκομίσαι τῷ Πατρὶ τὴν βασιλείαν τὴν διηρπασμένην πάλαι καὶ ὑφ' ἑτέροις γεγεννημένην, τὸ κατεξουσιάζειν πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀποκαταστήσας αὐτῷ, κατηργημένου τοῦ θανάτου καὶ τοῦ τυραννήσαντος κατ' αὐτῶν σατανᾶ, ἔξει πάλιν ὁ

Υἱός καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τῆς κατὰ πάντων ἐξουσίας τὴν ὑπεροχὴν.

ΤΟΜΟΣ Ζ.

Ἄλλ' ἐρεῖ τις Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; κ.τ.λ. Ὁ ΠΡΟΦΗΤΗΣ Ἡσαΐας μετὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τὸ μυστήριον ὡς ἔσται κατὰ καιροὺς Θεοῦ κατανεύοντος, καὶ ἀφάτῳ δυνάμει μεταπλάττοντος εἰς ζωὴν τὸ τῷ θανάτῳ κεκρατημένον, προανακεκράγει λέγων "Ἀναστήσονται οἱ "νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφραν"θήσονται οἱ ἐν τῇ γῆ· ἢ γὰρ δρόσος ἢ παρὰ σοῦ ἴαμα "αὐτοῖς ἔστιν." δρόσον οἶμαι λέγων τροπικῶς τὴν ζωοποιὸν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν καὶ τὸ εἶναι τοῖς οὐκ οὔσι προσνέμει, καὶ τοῖς ἤδη παρενηνεγμένοις εἰς ὑπαρξιν τὸ εἶναι χαρίζεται· συνέστηκε γὰρ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ δι' αὐτοῦ παρήχθη πρὸς γένεσιν· ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαυεὶδ περὶ τῶν ἐπὶ γῆς πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεόν "Ἀνοίξαντος δέ σου τὴν χεῖρα τὰ σύμ"παντα πλησθήσεται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου "τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐ"τῶν καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν· ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμα σου καὶ κτισθήσονται, καὶ "ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς." πέπονθε μὲν γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις τοῦ θείου προσώπου τὴν ἀποστροφὴν ἐν Ἀδὰμ διὰ τὴν παράβασιν· τοιγάρτοι μονονουχὶ συγκέχυται καὶ τετάρακται, καὶ εἰς τὸν ἴδιον ὑπενόστησε χοῦν, κατεβιβάσθη τε καὶ εἰς θάνατον καὶ φθοράν. ἐπειδὴ δὲ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πεπλουτήκαμεν μέθεξιν, ἀναμορφούμεθα πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς καὶ οἶον ἀνεκτίσμεθα· κεκλήμεθα γὰρ εἰς καινότητα ζωῆς, τὸ τοῦ θανάτου διαδιδράσκοντες κράτος. καὶ 308 μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος "Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα "τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν "Χριστὸν Ἰησοῦν ζωοποιήσεται καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν "διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν." ὅτε τοίνυν ἀνεβίω μὲν ὁ Χριστὸς πατήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ γέγονεν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ὡς ἐψομένων πάντως τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, πῶς οὐκ ἀπόπληκτον κομιδῇ τὸ κατὰ τι γοῦν ὅλως ἐνδοιάζειν ἔτι περὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον;

Εἴ τις ἔλοιτο τοῖς τῆς θεότητος ἔργοις περιεργότερον ἐνιεῖς τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν πειραῖσθαι περιαθρεῖν τῆς ἐκάστου παραγωγῆς τὸν τρόπον καὶ τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν, καταλήξειεν ἂν οὐδαμῶς τὸ Πῶς δὴ τοῦτο ἀπόπληκτον λέγων. πῶς γὰρ γέγονεν ὁ οὐρανός, ἐκ ποίας ὕλης ἢ πόθεν; ποίαν ἔχει τὴν ἔδραν; γῆ δὲ πῶς ἢ πόθεν καὶ ὅποι ποτὲ διερήρεισται; παρήχθη δὲ ὅπως ὁ ἡλίου κύκλος, σελήνη καὶ ἄστρα καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτισμάτων; πῶς δὲ ὁ τῶν ὄλων Δημιουργὸς χοῦν ἀπὸ γῆς λαβῶν ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον; πῶς εἰς ὅστέα καὶ νεῦρα καὶ σάρκας ἢ γῆ μετεπλάττετο; εἰ δὲ εἴπερ οὐχ εὐρεθησόμεθα τὸν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν πεποιημένων ἀποδοῦναι λόγον, ταύτη καὶ ἀναιρήσομεν ὅτι καὶ γεγονάσιν ὅλως, ὅποι ποτὲ λοιπὸν ἐκτελευτήσκειν ἂν ἢ τῶν ἐννοιῶν ἥτοι σκαιῶν ἐγχειρημάτων ἔκβασις; Τὸ μετὰ τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν ἀμφιβάλλειν περὶ ἀναστάσεως, δυσβουλίας ἐστὶ καὶ ἀμαθίας καὶ ἀλαζονείας, τὸ λέγειν ἐπὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἔργων τὸ πῶς, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ λέγειν Ποίῳ σώματι ἐγείρονται οἱ νεκροὶ καὶ τοῦτο εὐηθεῖ· εὐδὴλον γὰρ ὅτι τῷ αὐτῷ. καὶ γὰρ καὶ ὁ Κύριος τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἀνέστησεν ὡς ἦν. ἐπειδὴ δὲ τινες λέγουσι προὔπειναι τὴν ψυχὴν, τιμωρίας δὲ ἔνεκεν ἐνδεσμεῖσθαι τῷ σώματι, ἀθετοῦσιν οὐ μόνον τὸν τῆς δημιουργίας λόγον καθ' ὃν

ἐπὶ 309 ἀφθαρσία γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς ἀναστάσεως· οὐ γὰρ ἐπὶ τιμωρίᾳ ὁ Θεὸς ποιεῖ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτοῦ εὐσπλαγχνίαν. Ἄλλ' ἴσως ἐκεῖνο ἐρεῖς Ναὶ λέγεις ὀρθῶς· παρήμί τε λοιπὸν τὸ χρῆναι ζητεῖν Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί· διειδέναί γε μὴν ἀναγκαῖον ποίῳ σώματι ἔρχονται· ἄρα γὰρ τὸ ἐκ γῆς δὴ τοῦτο καὶ τῇ φθορᾷ κάτοχον ἀναβιώσεται σῶμα, ἢ ἕτερόν τι παρ' αὐτὸ πλὴν ἐξ αὐτοῦ; φαίην δ' ἂν ἔγωγε πρὸς τοῦτο εὐθύς, ὡς ὁ μὲν ὀρθὸς τῆς πίστεως λόγος περιύστησιν ἡμᾶς εἰς τήνδε τὴν σάρκα τὴν ἀνάστασιν· ἀνεβίω γὰρ οὕτω Χριστὸς ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἢ ἀρπαχὴ τῶν κεκοιμημένων· ἐπειδὴ δὲ οὐ σφόδρα τισὶν ἀρέσκει τὸ δόγμα, φέρε παραθέντες ὃν εὖ ἔχειν οἴονται λόγον, τὰ εἰκότα λέγωμεν· (εἶτα παραθεῖς τῶν προϋπάρχειν λεγόντων τὰς ψυχὰς τὰς μυθολογίας φησὶν)

Εἶτα πῶς ἀποσεμνύεται Θεὸς ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ; φησὶ γάρ που πρὸς τὸν μακάριον Ἰωβ "Εἰ σὺ λαβὼν γῆς πηλὸν ἔπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν "αὐτὸ ἔθου ἐπὶ τῆς γῆς;" πέρα γὰρ οἶμαι παντὸς ἂν ἴοι θαύματος τὸ λογικὸν ἐκ γῆς ἀποτελέσαι ζῶον· πῶς δὲ γεγονότα τὸν ἄνθρωπον εὐθύς καὶ πεπλασμένον ἐκ γῆς εὐλόγησεν ὁ Δημιουργός "Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε λέγων καὶ πλη"ρώσατε τὴν γῆν;" (καὶ πολλὰ ἕτερα πρὸς αὐτοὺς εἰπὼν, ἐπιφέρει) ἀρίστῳ χρῆται παραδείγματι ὁ θεσπέσιος Παῦλος, πίπτειν μὲν εἰς γῆν τὸ σῶμα λέγων οἷά τινα κόκκον, οὐχ οὕτως ἀναστησόμενον καθὰ καὶ ἐσπάρη γυμνὸν, ἀλλ' ὡς ἐν ἀμφιάσει καὶ περιστολῇ τῶν ἐξ ἔθους ἐμφουμένων αὐτῶ, καλάμης δὴ λέγω καὶ φυλλάδος· δίδωσι γάρ φησιν ὁ Θεὸς ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπαντας τοὺς κεκοιμημένους ἀναβιώσεσθαι φησιν ἐν δόξῃ, κἂν εἰ πάντες ἐν ἀφθαρσίᾳ· οὐ γὰρ που τοῖς ἀνεπεικέσι καὶ τοῖς 310 τῶν φαύλων ἐργάταις τὸ ἐν εὐκλείᾳ τῇ παρὰ Θεοῦ στεφανοῦσθαι πρέπει· ταύτητοι χρησίμως διαφόρων μέμνηται σπερμάτων, οἷς καὶ διανέμει Θεὸς, καθ' ὃν ἂν ἔλοι τρόπον αὐτὸς, τὸ ἐν τοιῶδε τυχὸν ἢ ἑτεροίῳ σχήματι διαφέρεσθαι· φησὶ γάρ Καὶ ὁ σπεῖρεις οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπεῖρεις. Καὶ σῶματα ἐπουράνια καὶ σῶματα ἐπίγεια. Εἷς μὲν ὁ λόγος καθὸ σῶμα ἐκάστου καὶ ἔστι καὶ λέγεται, μερίζεται δὲ εἰς διάφορα καθ' ἕτερόν τινα λόγον· καὶ ἀναβιώσεται μὲν ἐν ἀφθαρσίᾳ τὰ πάντων σῶματα, πλὴν ἔσται τις διαφορὰ περὶ γε τὴν δόξαν καὶ τὴν περιστολήν ἣν ποιοῖτο Θεὸς, τὰ πρὸς ἀξίαν ἐκάστῳ διανεμῶν. Ἄλλ' ἑτέρα μὲν ἢ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἢ τῶν ἐπιγείων. Ἰστέον ὅτι δυσὶν ἀρτίως παραδειγματοῖν εἰς μέσον ἡμῖν παρενηνεγμένοι τοῦ τε κατὰ τὸν κόκκον φημί, καὶ τοῦ διεκφαίνοντος τὴν τῶν οὐρανίων σωματῶν τὴν ὡς ἐν δόξῃ διαφορὰν, ἀποφέρει τέως πρὸς τὴν τοῦ πρώτου δύναμιν τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως ἐμφέρειαν, καὶ φησὶ τὸ ἐξῆς· Σπεῖρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ τοῦ σίτου κόκκος ἐγκαταβληθεὶς τῷ βώλῳ γυμνὸς καὶ νεκρὸς, ἐν περιστολῇ σώματος καὶ ἐν προσθήκῃ κάλλους ἀναφύς θαυμάζεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον καὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα σπεῖρεται μὲν ἐν φθορᾷ καὶ ἐν ἀσθενείᾳ τε καὶ ἐν ἀτιμίᾳ, πλὴν ἀναβιώσεται τιμῇ τε καὶ ἀφθαρσίᾳ καὶ μὴν καὶ δυνάμει κατημφιασμένον. ἄξιον δὲ θαυμάσαι τοῦ θεηγόρου τὴν νῆψιν· ἐρηρυσμένην γὰρ ἔχων τὴν πίστιν, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀναβιώσεται πεποιθῶς, σπορᾷ παρεικάζει τὴν τοῦ σώματος φθορὰν, εὐτέχνως 311 δὴ λίαν καὶ σοφῶς πανταχῇ τῷ παραδείγματι τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἐξομοιῶν. οὐκοῦν τῷ κόκκῳ παραπλησίως οὐ γυμνὸν ἀναβιώσεται τὸ σῶμα, φησὶν, ἀλλ' εὖ μάλα περιεσταλμένον τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὴν δόξαν, καὶ πρὸς γε τούτοις τὸ εὐσθενές, καὶ μὴν καὶ τοῦτο καταπλουτοῦν τὸ ἐν φρονήματι γενέσθαι πνευματικῶ, μεταπλαττούσης τρόπον τινὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος, καὶ τῆς ἀσυγκρίτου δυνάμεως τοῦ πάντων Δημιουργοῦ πρὸς πᾶν τούναντίον τὰ ἐν αὐτῷ. ἐνυπάρχει μὲν γὰρ τῷ πεσόντι σώματι καὶ οἶον εἰς γῆν

ἐσπαρμένῳ φθορὰ καὶ ἀσθενεία καὶ τὸ ἀκαλλές, φρόνημά τε τὸ ψυχικόν, ὃ καὶ ταῦτόν εἶναί φαμεν τῷ σαρκικῷ καὶ γεωδεστέρῳ· ἐπειδὴ δὲ παρήχθη πρὸς γένεσιν ἐν ἀρχαῖς, κατὰ φύσιν οὐχ ὥδε ἔχον· παρεισέδυσαν δὲ ταυτὶ διὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ δίκην, ἀναφωνούσης ἡμῖν τῆς φύσεως εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς· πράττεται μὲν ἀναγκαίως δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ Θεοῦ τῶν μεταξὺ παρεισβεβληκότων ἢ ἀπόθεσις, ἀντεισκρίνεται δὲ τῶν πρώτων καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐνόητων ἡμῖν ἀγαθῶν ἢ μέθεξις· ἀνεκαινίσμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ κατὰ τὰς γραφάς· ἔφη γὰρ προφήτης ἅγιος "Θάρσει Σιών, μὴ "παρείσθωσαν αἱ χεῖρές σου· Κύριος ὁ Θεός σου ἐν σοὶ, "δυνατὸς σῶσαί σε, καὶ ἀνακαινεῖ σε ἐν τῇ ἀγαπήσει "αὐτοῦ." ὅτε γὰρ ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, τότε δὴ τότε καὶ ἀνεκαινίσεν ἐν Χριστῷ· καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς πάντα τὰ ἐν αὐτῷ "καινὴ κτίσις· καὶ τὰ μὲν ἀρχαῖα "παρήλθε, γέγονε δὲ καινά." ποῖα δὲ φησὶν ἀρχαῖα; τὰ παριπεύσαντα· καὶ ποῖα καινά; τὰ εἰσκεκριμένα· παλαιὰ μὲν ἢ φθορὰ, καὶ μέντοι τὸ ἄναλκι, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸ δυσκλεές, καὶ τοῦ ψυχικοῦ φρονήματος τὰ ἐγκλήματα· καινὰ 312 δὲ διὰ Χριστοῦ, δόξα τε καὶ ἀφθαρσία καὶ δύναμις καὶ τὸ φρόνημα τὸ πνευματικόν· ἔσται γὰρ ἡμῶν τὸ σῶμα πνευματικόν.

Τί τὸ πνευματικόν εἶη ἂν ὡ μυσταγωγέ; ἄρα γὰρ ἔσται σὰρξ μὲν οὐκέτι, συγκείσεται δὲ οὐδαμῶς, καθάπερ ἀμέλει καὶ νῦν ἐξ ὀσῶν τε καὶ νεύρων δι' ὧν ἂν ἢ τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος ἀποτελοῖτο φύσις· ἔσται δὲ μᾶλλον ἰσχνόν τε καὶ ἀερῶδες καὶ σκιαῖς ὀλίγα παραχωροῦν φησιν; οὐδαμῶς· εἰ γὰρ ὥδε ταῦτα ἔχειν οἴονταί τινες, οὐκ αὐτό που πάντως ἀναβιώσεται τὸ πίπτον εἰς γῆν, ἀλλ' ἕτερόν τι παρ' ἐκεῖνο, καὶ τῷ πρώτῳ προσεοικὸς οὐδέν· φαίην δ' ἂν εἶναι πνευματικόν, οὐ τὸ ἐν εἴδει σκιάς, ἢ γουν ἀσωμάτου πνεύματος, τὸ ἀφεστηκὸς δὲ μᾶλλον καὶ μὴν καὶ εἰσάπαν ἀπηλλαγμένον τοῦ σαρκικοῦ καὶ γεωδεστέρου φρονήματος. εἰ γὰρ ἐστὶ φησὶ σῶμα ψυχικόν, ἔστι καὶ πνευματικόν. ὥσπερ γὰρ εἶπερ ἔλοιτό τις τὸ ἀπὸ γῆς ἡμῶν σῶμα ψυχικόν ἀποκαλεῖν, περιθεῖη ἂν τις εἰκότως οὐ τὸ ψυχῆς εἶδος αὐτῷ, περιτρέψει δὲ μᾶλλον τοῦ λόγου τὴν δύναμιν εἰς τὸ φρόνημα τὸ ψυχικόν ἢ γουν τὸ σαρκικόν, καθάπερ ἀμέλει καὶ σοφίαν νοοῦμεν ψυχικὴν καὶ ἐπίγειον τὴν καθ' ἡμᾶς τε καὶ ἀνθρωπίνην· οὕτω κἂν εἰ λέγοιτο σῶμα ψυχικόν, οὐκ ἂν οἶμαι τῷ αὐτῷ τὸ ψυχῆς εἶδος περιτιθεῖς, τὴν ἐπὶ τῷ πεπλανῆσθαι διαφύγοι γραφήν, ἐπεὶ κατὰ τίνα τρόπον ζῶντές τε ἔτι καὶ ἐν αὐτοῖς δὴ τούτοις τοῖς ἀπὸ γῆς ὄντες σώμασι, ψυχικοὶ λέγονταί τινες καὶ πνευματικοί; γέγραπται γὰρ ὅτι "ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ 313 "αὐτῷ ἐστὶν· ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς "δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται." ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀκόλουθον τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον καὶ διὰ πραγμάτων ἐμπεδοῦν, προσεπάγει καὶ φησὶν Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδάμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδάμ εἰς πνεῦμα ζωοποιῶν. ψυχικὸν μὲν οὖν ὠνόμασε τὸν Ἀδάμ· τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐστὶ τὸ εἰς ψυχὴν πεποισθαι ζῶσαν, ὡς οὐκ εἰς ἅπαν ἀπηλλαγμένον σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν· αἱ τε γὰρ ὀρέξεις αἱ πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς ὀρώσαί τε καὶ τετραμμέναι πάθη, κἂν εἰ νόμον ἔχοιεν τὸν συνήγορον, ἀλλ' οὖν εἶεν ἂν κατὰ γε τὸ ἀληθὲς σαρκικῆς ἀσθενείας ἐγκλήματα, εἰ πρὸς γε τὴν τῶν δρωμένων ὀρῶν τις φύσιν. οἶον δὴ τι φημί "Τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος·" ἐγκαταβέβληται γὰρ τῇ τοῦ σώματος φύσει παρὰ τοῦ πάντων δημιουργοῦ κίνησις ὀρεκτικῆ, διανιστάσα τὸ ζῶον εἰς παιδοποιΐας ἔφεσιν· εἴρηται γὰρ πρὸς τὸν ἄνθρωπον "Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν·" καὶ ὁ πλάσας δὲ, φησὶν, ἐν ἀρχῇ, "ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν "αὐτούς." οὐκοῦν ἀκαταιτίαιος μὲν ἢ εἰς μόνον ὀρώσα παιδοποιΐαν ἔφεσις· πλὴν ὅσον ἦκεν εἰς τὴν τοῦ δρωμένου φύσιν, εἴη ἂν σαρκικόν τὸ πάθος ἦτοι ψυχικόν· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων

ἀδιαβλήτων παθῶν. οὐκοῦν εἰς ζῶσαν ψυχὴν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ· ὁ δὲ γε δεύτερος καὶ ἐξ οὐρανοῦ τουτέστι Χριστὸς οὐκ εἰς ψυχὴν μᾶλλον, ἀλλ' εἰς πνεῦμα γέγονε ζωοποιῶν· ἐνώσας γὰρ ἑαυτῷ τὸ ἀνθρώπινον ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνῶς κατὰ φύσιν Θεὸς Λόγος, οὐ τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ θεϊάν τινα καὶ θεοπρεπῆ καὶ ἀμώμητον παντελῶς διεβίω ζωὴν· οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, ἀνέπαφον μὲν ἡδοναῖς ἐκτόποις ἔχων τὸν νοῦν, ἐπιθυμίαις δὲ ταῖς τῶν ἐδωδύμων οὐχ ἀλώσιμον· εἰ γὰρ καὶ ὁράται μετεσχηκῶς τροφῆς καὶ ποτοῦ, διὰ τοι τὸ πιστεύεσθαι κατὰ ἀλήθειαν εἶναι ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' οὖν ἐλευθέραν ἐποιεῖτο τὴν μέθεξιν· ἦν μὲν γὰρ ἐν σαρκὶ δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς, ὑπὲρ σάρκα δὲ πάλιν· πνεῦμα γὰρ ἦν ζωοποιὸν ὡς Θεός· ὁ 314 δὲ γε προπάτωρ Ἀδὰμ οὐκ ἀνέγκλητον παντελῶς τὴν τῶν ἐδωδύμων ἔφρασε εἰσεδέξατο· πεποίηται γὰρ εἰς ζῶσαν ψυχὴν, καὶ βρωμάτων ἡδονῆς ἠττώμενος, ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καίτοι τοῦ θεοῦ νόμου τοῦτο δρᾶν ἐξείργοντος. Ὅτι τοίνυν ὁ ψυχικὸς οὐ φύσεως ἡμῖν διαφορᾶς ὑπεμφήνειεν ἂν, ζωῆς δὲ μᾶλλον ἠθῶν τε καὶ τρόπων ποιότητα, καθ' ἣν ὁ μὲν τις ἐστὶ τῷ γεωδεστέρω καὶ σαρκικῷ φρονήματι κάτοχος, ὁ δὲ τῇ τοῦ πνεύματος ἐλευθερίᾳ περιφανῆς, ἀποδείκνυσι σαφῶς ἀπὸ τε Ἀδὰμ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου· ἄμφω μὲν γὰρ γεγονόσιν ἐν γηϊνοῖς σώμασιν, ἀλλ' ἢ γε τοῦ φρονήματος οἰονεῖ ποιότητος, καὶ μὴν καὶ τὸ ἕτεροίως ἐλέσθαι διαβιοῦν, τὸν μὲν ἀπέφηνε ψυχικὸν, ἕτερον γεμὴν ἀσυγκρίτως ἐν ἀμείνοσι τουτέστι πνευματικόν.

Ἄλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν· ἔπειτα τὸ πνευματικόν. Ἐπιλαμβάνεται δὲ τρόπον τινὰ τῶν καιρῶν καθ' οὓς γεγονόσιν, καὶ φησιν Ἄλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν· ἐπειδὴ ἔφη σπεῖρεσθαι μὲν εἰς γῆν τὸ σῶμα ψυχικόν, ἀποφαίνει λευκῶς ὡς ἔστιν οὐκ ἀπαράδεκτον τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει τὸ ἐκ φρονήματος ψυχικοῦ μεταφοιτᾶν εἰς πνευματικόν, καὶ ὅτι πρεσβύτερον τοῦ πνευματικοῦ τὸ ψυχικόν εἶη ἂν· καὶ τίς ἂν γένοιτο τῶν τοιούτων ἢ πίστις; Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός κ.τ.λ. Ὁ πρῶτός φησιν ἄνθρωπος τουτέστιν Ἀδὰμ, εἰς ψυχὴν πεποίητο ζῶσαν, τουτέστι γεώδης καὶ σαρκικός· ὁ γεμὴν 315 δεύτερος ἐξ οὐρανοῦ· εἰ γὰρ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος κατὰ τὰς γραφάς, ἀλλ' ἢ ... καὶ ὁ ἐξ οὐρανοῦ καὶ "ἐπάνω πάντων," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν· οὐκοῦν ἄμφω μὲν ἦσθιν, ὡς ἔφην, ἐν γηϊνοῖς σώμασιν, οὐ μὴν καὶ ἐν ἴσοις ἔτι κατὰ τε τὴν γνώμην ἦτοι τὸν τῆς ζωῆς τρόπον· ἦν μὲν γὰρ ὁ πρῶτος ἐν φρονήματι σαρκικῷ, πνεῦμα δὲ ζωοποιῶν ὁ δεύτερος καὶ ἐξ οὐρανοῦ. καὶ ὡσπερ ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, τουτέστι τὴν πρὸς Ἀδὰμ ὁμοίωσιν, καὶ παθῶν ἠττώμενοι καὶ ἀσθενοῦντες εἰς ἁμαρτίας, καίτοι τῆς φθορᾶς ὑπενηνεγμένοι ζυγοῖς, οὕτω φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ, τουτέστι Χριστοῦ· καὶ φιλοσαρκίας ἀμείνους καὶ τοῦ πλημμελεῖν ἐθέλειν ἔτι γεγενημένοι, καὶ αὐτὸν ἤδη νενικηκότας τὸν πάλαι δεινὸν καὶ δυσάντητον καὶ ἀγρίως καθ' ἡμῶν τυραννήσαντα θάνατον. Ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσαι οὐ δύνανται. Συνίστησι τὸ τῆς ἀναστάσεως καὶ διὰ τούτου μυστήριον· ἕως μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον σὰρξ καὶ αἷμα, τουτέστι θνητὸν καὶ φθαρτὸν, Θεοῦ βασιλείαν, τουτέστι τὸ εἶναι διηνεκῶς, οὐκ ἂν δύναίτο κληρονομεῖν. πᾶσα δὲ οὖν ἀνάγκη καταπίνεσθαι τὴν φθορὰν καὶ ἀφανίζεσθαι τὸ εὐμάραντον, μεταπλάττεσθαι δὲ πρὸς ἀφθαρσίαν αὐτὸ, καὶ θεία τινὶ καὶ ἀπορρήτῳ δόξῃ καταφαιδρύνεσθαι· κληρονομήσει γὰρ τότε τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν. Ἴδου μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα. Μέγα καὶ οὐράνιον ἀληθῶς τὸ μυστήριον, καὶ ἀποκαλυφθὲν αὐτῷ πάντως που διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ, "ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι." αὐτὸς γὰρ ἐστὶ καὶ τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων

διανομεὺς ἀγαθῶν· αὐτὸς μεταστοιχειώσῃ τὴν κτίσιν, καὶ καινουργήσῃ τὸ σύμπαν, καὶ ἀπαλλάξῃ "δουλείας εἰς" τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ." καὶ εἰ ταῦτα ἀληθῆ, πῶς οὐκ ἔδει πάντῃ τε καὶ πάντως συνκαινουργεῖσθαι τῇ κτίσει τὸν δι' ὃν ἡ κτίσις, φημί δὲ τὸν ἄνθρωπον; ἔδει καὶ αὐτὸν ὁρᾶσθαι καινὸν, οὐ φθορᾶ τῇ πρώτῃ τυραννόμενον, οὐ σαρκικαῖς ἡδοναῖς εἰς ἀμαρτίας πλεονεκτούμενον, ἐγηγερμένον δὲ μᾶλλον ἐν ἀφθαρσίᾳ τε καὶ ἐν εὐσθενείᾳ καὶ ἐν τιμῇ καὶ θείᾳ τινι δόξῃ περιεσταλμένον. ἔφη γάρ που καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας "Καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ περιστελεῖ σε" καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς διεβεβαιοῦτο· σαφῶς, ὡς ἐν καιρῷ συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου ἀναβιώσονται μὲν οἱ νεκροί, "οἱ γεμῖν συνιέντες ἐκλάμπουσιν ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος." πλὴν οὐχ ἅπασιν ἀδιακρίτως ἡ τῆς τοιαύτου τιμῆς καὶ δόξης προκίεσται χάρις· πρόποι δ' ἂν μᾶλλον ἀπολέγην τοῖς τῶν ἄλλων ἐξηρημένοις, οἱ καὶ σύμμορφοι γεγόνασι "τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ." ἀναβιώσονται μὲν γὰρ ὁμολογουμένως τὰ πάντων σώματα τῇ τῆς ἀφθαρσίας χάριτι κατημφιασμένα, ἀλλαχθήσονται δὲ οὐ πάντες· ἀλλ' οἱ μὲν φαῦλοι ἀπομενοῦσιν ἐν τῷ τῆς ἀτιμίας σχήματι ἐπὶ μόνῳ τῷ χρῆναι κολάζεσθαι, οἱ δὲ γε δίκαιοι ἀλλαχθήσονται μόνοι πρὸς τῷ τῆς ἀφθαρσίας ἀγαθῷ, καὶ τῆς θείας δόξης καταπλουτήσαντες τὴν περιστολήν. αὐτὸς τοιγαροῦν ἰδίᾳ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ θεοπρεπεῖ "μετα" σχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον "τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ." ποῖον δὲ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν; τουτὶ τὸ ἐκ γῆς, τὸ τῷ θανάτῳ κατησχημένον ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς, ἣν λέλυκεν ὁ Χριστὸς 317 "γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα·" ἔσται δὲ ὁ μετασχηματισμὸς οὐκ εἰς ἑτέραν τινὰ φύσιν ἀποκομίζων ἡμᾶς, ἐσόμεθα γὰρ ὅπερ ἐσμὲν, τουτέστιν ἄνθρωποι, πλὴν ἀμείνους ἀσυγκρίτως· ἀφθαρτοὶ γὰρ καὶ ἀνώλεθροι, καὶ πρὸς γε τούτῳ δεδοξασμένοι. τί δ' ἂν βούλοιο δηλοῦν ἡ ἐσχάτη σάλπιγξ ἢ διανιστᾶ τοὺς νεκροὺς, αὐτὸς ἡμῖν σαφηνεῖ λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος " Ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι ἐν φωνῇ "ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐ"ρανοῦ." καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἀφθαρτοί. οὐκοῦν παρεικάζει σάλπιγγι τὴν τοῦ ἀρχαγγέλου φωνήν, καὶ τὸ θεῖον ἐκεῖνο καὶ φρικωδέστατον κέλευσμα. εἰ δὲ καὶ ὁ ἀρχάγγελός ἐστιν ὁ κεκραγὼς καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως σύνθημα διδούς τοῖς ἐν γῆ κειμένοις, ἀλλ' οὖν τοῦ Χριστοῦ ἔσται φωνή· καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ἰδίᾳ δυνάμει διανιστὰς τοὺς νεκροὺς, καὶ οὐχὶ που πάντως ἢ τοῦ ἀρχαγγέλου φωνῇ· δεσποτικοῖς γὰρ προστάγμασι πᾶσα κτίσις ὑπέζευκται λογικῇ· ποῖα τοίνυν ὅλως ἀνάστασις ἔσται κατὰ ἀλήθειαν, εἰ μὴ αὐτὸ φαμεν ἀναβιώσεσθαι τὸ τῷ θανάτῳ κατησχημένον; ἢ τίνα τρόπον ἐροῦμεν, μονονουχὶ κατορχούμενοι τῆς φθορᾶς Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος, καὶ τὰ ἐξῆς; Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ἄδη τὸ νίκος; Ἰστέον δὲ ὅτι τὴν τοῦ προκειμένου ῥήτου παράθεσιν ὁ μακάριος Παῦλος κατὰ τὴν ἑβραίων ἔκδοσιν ἐποιήσατο· ἔχει δὲ οὐχ οὕτως ἢ τῶν ἑβδομήκοντα· γέγραπται γὰρ ἐν προφήταις "Ποῦ ἡ δίκη σου θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου ἄδη;"

Πλὴν τὸ κέντρον τοῦ θανάτου φησὶν ἡ ἀμαρτία, ἢ δὲ δύνამις τῆς ἀμαρτίας ὁ νόμος· πλήττει μὲν γὰρ οἷά τις σκορπίος ὁ 318 τὸ κέντρον ἔχων τοῦ θανάτου, τουτέστιν ὁ σατανᾶς. πλήττει δὲ οὐχ ἑτέρως, πλὴν ὅτι διὰ τῆς ἀμαρτίας· ἀλλ' ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ "ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων πατεῖν καὶ ἐπὶ πᾶσαν" τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ." κατηφάνισται γὰρ τοῦ θανάτου τὸ κέντρον, ἐξηρημένης τῆς ἀμαρτίας καὶ οὐκ ἔτι δύναμιν ἐχούσης τὸν νόμον· κατακρίνει γὰρ ὁ νόμος τοὺς ἀμαρτάνοντας· τοιγάρτοι φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος δύναμιν εἶναι τῆς ἀμαρτίας τὸν νόμον· λέλυται δὲ καὶ τοῦτο ἐν Χριστῷ· ἀμαρτία γὰρ ἡμῶν οὐ κυριεύσει, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν·

χωρίς δὲ νόμου, ἀμαρτία νεκρά. τίς οὖν ὁ πάντων τούτων ἡμῖν χορηγός, τῆς δικαιοσύνης ὁ πρῦτανις, τῆς ἐλευθερίας ὁ δοτήρ, καὶ παντὸς ἀγαθοῦ πηγὴ καὶ πρόφασις, εἰσόμεθα λέγοντος τοῦ μακαρίου Παύλου Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῆκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.